העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת יתרו תשע"ב | גליון קצ"ח | שנה שישית

לעילוי נשמת
אבינו
ר' יהודה אברהם אבר
ב"ר ברוך ז"ל
רוזנברג
נלב"ע ט"ו בשבט תשס"ט

דבר תורה

"וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ מִן בֹּקֶר עַד עָרֶב. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים. כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו". שמות י"ח י"ד – ט"ז

פשטות הפסוק נראה שיתרו שאל את משה שלוש שאלות, ומשה כלל לא השיב לו עליהם. יתרו שואל את משה ארבע שאלות. א. 'מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב', למה אתה יושב ולא עומד. ב. 'לְבַדֶּךָ', מדוע אתה דן יחידי, ולא כדין בית דין. ג. 'וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ', ואם אתה יושב, למה כל העם צריך לעמוד. ד. 'מִן בֹּקֶר עַד עָרֶב', מדוע אתה יושב לדון כל היום, ולא חושש ש'נְבֹל תִּבֹּל'. ועל כך משיבו משה, 'כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים. כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו', ולכאורה דבריו של משה רק משיבים על השאלה הרביעית, מדוע הוא דן כל היום ולא חושש ל'נבל תבל', אבל שלשת השאלות הראשונות לא נענו כלל.

בסנהדרין ו' א' מביאה הגמ', שבתורה הקדושה ישנם ב' דרכים בהם אדם יכול לפתור 'דין ודברים' שיש לו עם חבירו, האחת היא דרך 'דין', 'יקוב הדין את ההר', מה שמגיע לי על פי דין הוא שלי, ופרוטה אחת לא פחות, וגם לא יותר. והשניה היא דרך 'פשרה', למצוא את הדרך הקרובה ביותר לדין שביניהם, אלא שהיא על דרך הכרעה ופשרה בין השנים, שכל אחד אמנם לא מקבל את כל מה שמגיע לו לחלוטין, אבל יחד עם זאת אינו מפסיד באופן מוחלט.

ומבואר בגמ' שם, שכפי של'דין' יש הלכות וכללים, כך גם ל'פשרה' יש דינים והלכות, ואינו לפי מה שירצה ויחפוץ כל אחד, וכותבת הגמ' את דיניהם, ב'דין' צריך שיהיו שלשה דיינים, ואילו ב'פשרה' מספיק דיין אחד. ב'דין' צריך שהדיינים ישבו ובעלי הדין יעמדו לפניהם, ואילו ב'פשרה' יכולים בעלי הדין לישב.

ובעיקר הלכה זו שבדין צריך שלשה דיינים, איתא בגמ' שם ג' א', שדעת רבא שמדאורייתא בעינן שלשה, והוא לעיכובא, ואילו לרב אחא בריה דרב איקא, "מדאורייתא חד נמי כשר, שנאמר (ויקרא י"ט ט"ו), בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ, אלא משום יושבי קרנות (תגרין שאינם בקיאין בטיב דינין, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי – רש"י)". ומוסיפה הגמ' ומקשה, "אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות", ועל כך מתרצת הגמ', "אי אפשר דלית בהו חד דגמיר (ששמע מחכמים ומדיינין הלכות דין מלוה – רש"י)". וכן נפסק בשו"ע חו"מ סי' ג', ס' א' – ג', "אין בית דין פחות משלשה. וכל שלשה נקראים בית דין, אפילו הדיוטות, דאי איפשר דלית בהו חד דיודע סברות בדינים, אבל אי לית בהו חד דידע, פסילי לדון... פחות משלשה, אין דיניהם דין, אפילו לא טעו... אעפ"י שיחיד מומחה לרבים מותר לו לדון יחידי, מצות חכמים שיושיב עמו אחרים".

והנה גם לדעת הש"ך שפסק שקימ"ל כרבא דמדאורייתא בעינן שלשה מומחים, אלא שחז"ל תיקנו דסגי בשלשה הדיוטות בשביל שלא תינעל דלת בפני לווין, הוא מודה שאם היחיד מומחה והצדדים קבלוהו עליהם, שמותר לו לכתחילה לדון יחידי, ואפילו אם לא אמרו בפירוש שמקבלים אותו עליהם כדיין יחיד, אלא שבאו לפניו לדין, חשיב שפיר שקיבלוהו ומותר לו לדון יחידי אפילו לכתחילה.

לפי דברי הגמ' הללו ניתן לבאר את שאלותיו של יתרו ותשובותיו של משה (וכעי"ז כתב בפרדס יוסף בשם שארית יעקב). יתרו שאל את משה, 'מָה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם', הנהגתך בדיינות אינה מובנת, זאת משום 'מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ', יש כאן דבר שאינו מובן ממנ"פ, אם אתה דן את ישראל כ'דין תורה', אם כן מדוע אתה 'יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ', הרי עליך להוסיף עמך עוד שני דיינים, כי בדין תורה צריכים שלשה דיינים. אלא תאמר שאתה דן אותם ב'פשרה', אם כן מדוע 'וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ', הרי בפשרה מותר למתדיינים לשבת לפני הדיינים, אלא בהכרח שאתה יושב בדין, א"כ מדוע אתה 'יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ'.

על כך בענותנותו הגדולה משיב משה ליתרו, 'כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים', שבאמת אני דן ב'דין תורה', ועל כן כולם עומדים, אלא ש'כִּי יָבֹא אֵלַי', היות והם באו אלי לדין בהסכמה וברצון, וקיבלו אותי כדיין, על כן מותר לי לדון יחידי. אבל האמת היתה שמשה רבינו דן את ישראל ביחידות, לא מפני הסכמתם ורצונם, אלא כדין 'מומחה לרבים', שלכו"ע הוא דן יחידי, ויש לפסקיו תוקף של 'דין', ועל כן משה ישב וכל ישראל עמדו לפניו

© כל הזכויות שמורות ל"האיחוד בחידוד" לרבנים הכותבים - מוגשים עלינו - ארץ ישראל

כתב חידה

על חמור קשיש רכבתי,
וזאת עוד טרם נימולתי.

לאבי הגדתי על הנביאים,
שלעת זקנותו רעה טלאים.

בני שהאריך ימים זכה,
שבסופו נתמנה על הלשכה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה אן בפרש"י

מעשה רב

כשנודע ברבים מצבו של 'שר התורה', נתקבצו בני המקום בבית הכנסת הגדול שבעיר, ל'תפילת רבים', לעורר רחמי שמים לרפואתו, כאשר התפילה נערכה באולם המרכזי של ביהכ"נ, ואילו בחדרים הסמוכים המשמשים כ'שטיבלאך לתפילות', התקיימו מנינים לתפלת ערבית. ר' ראובן שבא לביהכ"נ לתפלת ערבית, בעודו נכנס להצטרף עם הרבים לתפילתם, ראה את ר' שמעון ידידו הנכנס וממשיך פנימה יותר ותר אחר מנין לתפלת ערבית, ורק לאחר שהתפלל הצטרף אף הוא לרבים בתפילתם.

בתום ה'תפילת רבים' שאל ר' ראובן את ר' שמעון ידידו, אם אולי נשמט ממנו הדין של 'אין מעבירין על המצוות', היות והוא העביר על מצות תפילת רבים ונכנס פנימה לשם תפילת מעריב, כאשר לכאורה היה עליו להכנס קודם לתפילת הרבים, שהיא היתה לפניו ובסמוך לו.

השיבו ר' שמעון, שהיות והיה מוטל עליו חיוב להתפלל ערבית, ורגיל הוא להתפלל במנין קבוע בשעה זו, סבור היה שיש לו להקדים להתפלל ערבית, בעוד לדבריו הוסיף, שכשם שבכל יום, כל מי שנכנס אל השטיבלאך להתפלל, עובר על פתח האולם הגדול בו יושבים ולומדים וממשיך פנימה, ואינו חושש משום אין מעבירין על המצוות, וזאת משום שמוטל עליו חיוב תפילה, כך גם בענין התפילת רבים, כל עוד שמוטל עלי חיוב תפילה, לא שייך בזה אין מעבירין על המצוות.

ואילו ר' ראובן טען, שונה דין לימוד תורה משאר מצוות, שלגבי לימוד תורה, כל אחד מחוייב ללמוד בכל עת ובכל מקום שהוא שם, לכך מי שעובר על פתח האולם שיושבים בו ועוסקים בתורה, אין לו בית מיחוש לדין 'אין מעבירין', אבל בנידו"ד, ש'תפילת רבים' היא מוטלת על כל הרבים, והכל מחוייבים להצטרף לעורר רחמים, כולל מי שעדיין לא התפלל תפילת ערבית, ועל כן, מי שעובר על מקום התפילה ואינו נכנס, לכאורה יש לחוש בזה מצד 'אין מעבירין'

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתב רש"י (שמות י"ט ב'), "ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו. אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה".

עיין סנהדרין (ק"ו א'), "מאי לשון רפידים, רבי אליעזר אומר, רפידים שמה. רבי יהושע אומר, שריפו עצמן מדברי תורה...". וא"כ איך יתפרשו דברי רש"י כאן ש'רפידים' נכתב לשבחן של ישראל, הא זה עצמו נדרש על רפיון מד"ת.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

היכי תימצי אדם בעל דעת החייב בכל חיובי מזיק, ובכל זאת אם יזיק כלים כשהוא ישן, יהיה פטור מתשלומים, למרות שהכלים היו מונחים במקום לפני שהלך לישון, ואף ראה אותם [ולא הוזזו ממקומם].

מענייא דסדרא

"כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא נשבה להם רוח צפונית. מ"ט, איבעית אימא משום דנזופים הוו, ואי בעית אימא, דלא נבדור ענני כבוד" (יבמות ע"ב א').

היכן ניתן להוכיח כאחד מהטעמים, ע"פ פרשתינו.

לרפואתו השלימה של מרן רבינו הגדול
רבי יוסף שלום שליט"א בן חיה מושא

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, אם מש"כ בפוסקים שלא לבשר לחבירו על ה'קשת', אם נאמר גם כשיש צורך, וכגון לברך עליה, ובפרט בשבת קודש שחסר במנין 'מאה ברכות', וכן מהו לאומרו בדרך רמז.

א) בשו"ע או"ח סי' רכ"ט ס"א נפסק, "הרואה הקשת אומר, בא"י אמ"ה זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו". וכתב המ"ב בסק"א, "ואין כדאי להגיד לחבירו שיש קשת, מטעם מוציא דבה"[1], ומקורו בח"א כלל ס"ג, שכתב, "ומצאתי בספר אחד, שמו נעלם ממני, שאין להגיד לחבירו שיש קשת, מטעם מוציא דבה"[2], והמ"ב הוסיף תיבה אחת "ואין *כלאי*", דאין זה איסור.

ב) בפסחים ג' ב' איתא, "רב כהנא חלש, שדרוה רבנן לר' יהושע בריה דרב אידי, אמרו ליה, זיל בדוק מאי דיניה, אתא אשכחיה דנח נפשיה, קריעה לבושיה ואהדריה לקריעה לאחוריה ובכי ואתי. אמרו ליה, נח נפשיה, אמר להו, *אנא לא קאמינא*[3], ומוציא דבה הוא כסיל". פרש"י, "אהדריה לקריעה לאחוריה, שלא יבינו מהר להדיא ויצא לבם".

ומבואר דעכ"פ רמז דמו לחו, וברבינו חננאל שם כתב, "ר"י בריה דרב אידי, לא בקש לומר דנח נפשיה דרב כהנא, דאמר (כלומר, דאמר בליבו להימנע, או הכוונה 'דאמר הכתוב'), ומוציא דבה הוא כסיל", משמע דעיקר איסורו הוא לאומרו מפורש, אבל ברמז מותר.

ג) ובסמוך שם בגמ' אי' עוד, "יוחנן חקוקה נפק לקרייתא, כי אתא, אמרו ליה חיטין נעשו יפות, אמר להם שעורים נעשו יפות, אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים... מאי הוי ליה למימר, אשתקד נעשו חיטין יפות, א"נ עדשים נעשו יפות. ופרש"י, "שעורים נעשו יפות, ומכלל דבריו משמע שהחטים לא נעשו יפות, ולא היה רוצה להוציא דבר קללה מפיו". לכאו' משמע מסמיכות הסוגיות, דגם כאן ענינו מצד מוציא דבה, וזהו ענין "להוציא קללה *מפיו*", שכל ענין שיש בו קלקלה [זה גם בכלל קללה, שאינו דבר של ברכה] יש להימנע מלאומרו[4].

ד) וכתב בשו"ע יו"ד סי' ת"ב סי"ד, "מי שמת לו מת ולא נודע לו, אינו חובה שיאמרו לו, ואפילו באבינו ואמו, וע"ז נאמר מוציא דבה הוא כסיל", וכתב הרמ"א "ומ"מ בבנים זכרים נהגו להודיע, כדי שיאמר קדיש, אבל בבנות אין מנהג כלל להודיעו", מבואר דאע"פ שמפסידים כמה מצוות, אין צריך לומר להם, דכשאין יודעים אין חייבים, ועכ"פ חזינן דכל כך ראוי להימנע מלהיות 'מבשר לא טוב', עד שצריך לטעם גדול להתירו[5].

ולכאו' משמע גם דאפילו בדרך רמז אין להודיע, דאל"כ למה לא אמר השו"ע שיודיעו ברמז, ואולם בארחות חיים (לרבינו אהרן מלוניל) ח"ב הל' שמחות[6], כתב, "ומנהג לשפוך כל מים שאובין שהיה בשכנותו, וטעם המנהג, לסימן שידיעו הכל, שיש שם מקרה מות, ולא יהיה צ"ל בפה, ויהיה המודיע מוציא דיבה, שעליו הכתוב אומר ומוציא דבה הוא כסיל", ומבואר דע"י רמז מותר[7].

ה) וע"ע בח"א מהרש"א בפסחים שם, שכתב לבאר הא דר"י בריה דרב אידי אהדר קריעה לאחוריה, "שאילו הראה להם הקריעה, הו"ל מוציא דבה, כאילו הגיד לה בפה דנח נפשיה, וכן שאמרו נח נפשיה, דרך שאלה אמרו לו כן, ולא הוה מוציא דבה, ולא[8] בדרך הודעה. וכן י"ל בסוגיא בפ' הנושא (כתובות ק"ד א'), דנח נפשיה דרבי, קריעה בר קפרה לבלושיה, ואהדריה, וגרסינן שם, דאמרו לה נח נפשיה, א"ל אתון קאמריתו, אנא לא קאמינא[9], ר"ל כמ"ש, אתון קאמריתן דרך שאלה, אבל אנא לא קאמינא, דהו"ל לגבי דרך הודעה, ומוציא דבה הוא, ודו"ק". ומשמע מדברי דאף ע"י רמז, כשהוא מצידו, ולהודעה בא, הו"ל בכלל מוציא דיבה, ואולי רמז כזה גדול, שמראה להם בגדו הקרוע הו"ל כדיבור, משא"כ רמז רחוק[10].

ו) וי"ל דלענין נידו"ד, אודות ראיית הקשת, כשמודיעו בשבת, גרע, דאם זו הודעה של צער, אין להודיע בשבת, ואפילו לתועלת זו שיבדוק, אינו מספיק להתיר, כמ"ש בספר חסידים סי' תת"א, דאין להודיע ביו"ט על פטירת אדם, אפילו למי ששאלו, וכ"כ בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' קצ"א, עפ"י הגמ' דמו"ק דף ז', דאין רואין מראות נגעים במועד[11], והיינו כדי שלא לצער, ע"ש, והובא בפ"ת יו"ד ת"ב סק"ב, ומביא שם גם מהפמ"א שם בסי' צ"ט דה"ה בפורים [עי' בתוס' במגילה ד' א' דאין לומר למנצח וגו' יענך וגו' משום דאין להזכיר צרה בפורים], ומטעם זה נראה שבשבת אף בדרך רמז לא יאמר.

אבל בחול י"ל דעכ"פ ברמז מותר לומר, ואולי אף מצוה לרמז, דבס' חסידים סי' תת"ז כתב, "אחד היה בביהכ"נ לאחר שכבר אמרו קדוש וכו' ברוך כבוד וכו' ימלוך וכו', עד סוף ברכת הקל הקדוש, אמרו לו, הקשת נראה בענן, יצא מביהכ"נ ובירך על הקשת, אמרו לו היוסקן במצוה פטור מן המצוה, ואתה עסוק במצוה לענות אמן אחר כל ברכה שאמר ש"ץ, אמר, זאת הברכה עדיפא מפני שעובדת"[12], חזינן שזה נקרא מצוה עוברת, עד כדי שמותר לו לעזוב את ביהכ"נ באמצע חזרת הש"ץ. אבל עכ"פ אין להתיר לומר בהדיא[13], כמבואר במ"ב[14]. ונראה דשרי לו לרואה לברך בקול, כדי שאחרים ישמעו ויענו אמן לברכתו, אע"פ שעי"ז ממילא יודע להם. וצ"ע.

ז) ובס' "פלא יועץ" ערך 'בשורה', כתב, "אם יודע בשורה טובה לחברו, מהר יהמרהנה לו, וחיתה נפשו בגללו, ומצוה תחשב לו, ומה גם לאיש צדיק, שהגורם שתחיה רוחו, חיים יוסיפו לו, כל קבל דנא, בשורה רעה לא ישמע על פיו[15], שהרי אמרו רז"ל המבשר בשורה רעה עליו הכתוב אומר, מוציא דבה הוא כסיל, ואמרו רז"ל, שאפילו השולח לחבירו לידע איזה דבר, ולהשיבו דבר, אם התשובה רעה, לא ישיבנו דבר, שאין משיבין על הקלקלה... ואם לפעמים הוא מורכח להגיד לחבירו איזו בשורה רעה משום איזה צורך שעה, יגיד אליו ברמז, באופן שיבין מעצמו, או יגיד ע"י עכו"ם, ולא ישלח לישראל אחר, שהרי אמרו דעלך סני לחברך לא תעבד, אם לא שרוצה שלא ידע פתאום, שאז צריך חכם לב[16] שיגיד דבר בסדר נכון".

ונסיים בדבר טוב, וסמך לדברי הפלא יועץ הללו, דמצינו מעלה מיוחדת במבשר בשורות טובות לישראל, שהוא ניתן בדוקא לאליהו זכור לטוב, וכתפילת כל ישראל בברכת המזון, "הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב, ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות", במהרה בימינו אכי"ר.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מש"כ רש"י (שמות י"ד ה'), "ויוגד למלך מצרים וכו' וכיון שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים אם להגיד לפרעה ביום ד', ובחמישי ובשישי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי", עם מש"כ רש"י (במדבר ט"ו מ"א), "פתיל תכלת... ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

כבר הקשו כן הראשונים. ותירצו כמה תירוצים:

א) בפענח רזא כתב, "ול"ל דהתם חשוב גם לערב פסח, שהוא יום שחיטת הפסח, וגם חפשה ניתן להם אז, וגם נהרגו הבכורים" (בשם מהר"י אורליינש, מבעלי התוס').

ב) במושב זקנים מבעלי התוס' כאן כתב, "וי"ל שביעי לפסח, ושמיני לאכילת פסחים, ובשם ר' מנחם מיואני זצ"ל, שמעתי שראה בפירוש הקדמונים, שכתוב בהם ח' חוטים שי בטלית כנגד ח' ימים, משאמרו שירה על הים, פירוש, דלאחר שאמרו שירה על הים שהוא ח' ימים ליקח ביזה נשביה".

ובסו"פ ש שלח, הוסיף קצת ע"ז, "והקשה בכור שור, ואיך תמצא ח' והלא בשביעי של פסח נקרע הים ואמרו שירה, וראיה לדבר, שבשביל אותו זכר, אנו קורים השירה של ויושע בשביעי של פסח, אלא י"ל שהגאולה התחילה מיום שששחו פסחיהם, וזה היה ב"ד בערב פסח, נמצא שבוים שביעי של פסח הוא שמיני של יום גאולה". ובחזקוני סו"פ שלח, כתב "אלא י"ל הכא שבע [בפ' שלח] דמני שמונה ימים, מני מיום שיצאו מגושן ונתקבצו לרעמסס, והתם בפרשת בשלח מני מיום שנסעו מרעמסס לסוכות".

ג - ד) בשפתי חכמים כתב, "וי"ל אם תמנה ע"פ שהוא יום שחיטת הפסח בין הערבים, ומתן דמו על המשקוף ושתי המזוזות, דלאו יום שלם הוא, כיון שאין לילו עמו, אלא לענין קדשים חשוב יום שלם, דלילה שהוא אחר היום נחשב מן היום, א"כ כשתמנה יום השחיטה, נמצא יום ז' של פסח הוא יום ח' לשחיטת הפסח...

והרא"ם פירש, ושמא י"ל, שר"מ הדרשן שאמר זה, חולק עם האגדה האומרת בז' אמרו שירה".

אמנם בשפתי חכמים סו"פ שלח דוחה את דברי הרא"ם, וע"ש שמרחיב יותר בפמ"כ בתירוץ הנ"ל בפ' בשלח.

ה) וראה עוד בס' "יגל לבנו' עמ' קצ"ב, שמביא בשם ס' "יפה לקץ", לתלמיד החת"ס, שהקשה כן, ותירץ, שבנ"י פטרו מן תורה היה מונים כמו בני בת נח שהלילה ליום שלפניו, והיות ויציאת מצרים היתה בליל ט"ו, א"כ היה זה נחשב יום "י, ואם תמנה מ"ד עד כ"א הרי שיש ח' ימים, וציצית היא הרי זכר ליצי"מ שבנ"י היו בתחילה בני נח, ואח"כ כשנהיו בדין ישראל, וזכו להתקרב למקום, לכן באו ח' חוטין אלו כנגד זה שהיו אז כך, כדי שנזכור מצד חשבון של מצב ישראל בעת יציאת מצרים.

תשובות לשאלות שהתפרסמו בליון זה בשבוע שעבר

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, היכי תימצי, שיקראו קריה"ת בברכות שלפניה ולאחריה, ואח"כ יקראו הפטרה דברכות שלאחריה בלבד.

במ"ב סי' תרפ"ה סק"ב כתב, "אם שכחו הצבור לקרות פרשת שקלים, וה"ה בשארי השלשה פרשיות, אם כבר אמר הפטרה של סדר השבוע בברכותיה, ונזכרו, צריכים לחזור ולהוציא ס"ת לקרות הפרשה בברכה לפניה ולאחריה... ואם נזכרו אחרי שהתחיל לברך על הפטרה ואמר השם, יגמור הברכה ויאמר קצת פסוקים מהפטרת השבוע [כדי שתהיה לברכה מקום לחול] ובלא ברכה אחריה, ויוציאו ס"ת ויקרא עולה אחד מענינו של יום [פרשת שקלים], ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש, *ויקראו הפטרה בלא ברכה לפניה והברכות שלאחריה יבוך*".

נמצא, שיש היכי תימצי, שקוראים קריה"ת בברכותיה ותיכף אח"כ קוראים הפטרה בברכות שלאחריה בלבד, משום שסומכין על הברכות שביוך לפניה.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בתשובה לשאלה, היכן ע"פ פרשתינו יש מקור לדין מסויים[17] בהלכות ציצית.

כתב המחבר (או"ח סי' ח' ס"ד), "מחזיר שתי ציציות לפניו, ושתים לאחריו, כדי שיהא מסובב במצות". ובב"י שם הביא בשם הרוקח (סי' שס"א), שכתב בטעם הדבר, "כשמתעטף משליך הכנפות לאחוריו, כדאיתא במדרש אבכיר[18] בפסוק והמים להם חומה, שהכריז גבריאל למים שאחריהם, הזהרו שתעידיני להשליך ציצית לאחוריהן וקשר של תפילין".

מבואר, דמקור האי טעמא שיש ליתן הציצית גם לאחוריו כדי שיהא מסובב במצוות, הוא בהאי קרא דכתיב בפרשתינו (י"ד כ"ב), "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם", וכמבואר במדרש שם.

ויעוין במש"כ בזה בתורת חיים (ב"ב ע"ג א'), דיסוד הדבר דמטילין ב' כנפות לאחוריהן ע"פ המדרש, זהו משום תכלת שמטיילין בציצית, ועל דרך מאמרם (מנחות ל"ג ב', ויומ'), דתכלת דומה לים וכו', ולכך כשתקב"ה רואה את גלי הים שמגביהין את עצמן לצאת ולשטוף את העולם, הוא זוכר מצות תכלת של ציצית שדומה לים, וגוער במים שלא יצאו מגבולם, וזה כוונת המדרש הנ"ל, דמצות ציצית גרם לים שעמד כחומה, דהתכלת שעתידין ללבוש היה כנגד הים שהוא תכלת.

והנה כל זה הוא לענין אופן הלבישה, שיהא לבוש בענין שיהיו ב' לפניו וב' לאחריו, אבל לענין עיקר צורת הבגד, יתכן דאפילו אם עשוי שיש לו ד' כנפות לפניו, הוא ב"כ בכלל זה, דסתמא כיון שיש לו ד' כנפות, חייב הוא בציצית, אלא דכדי שיהא מסובב במצוות, מן הראוי שילבש הבגד בענין שיהיו ב' כנפות גם לאחריו.

ואמנם יתכן עוד, דכל ענין זה שיהיו ב' כנפות לאחריו, הוא רק בשעת הברכה, היינו בשעה שעושה מעשה העיטוף, וכדמשמע לשון הרוקח הנ"ל, וכן מדייק לכאורה מלשון המדרש שהביא, דכשמתעטף ישליך וכו'.

וביותר מבואר בזה בתוספות בפרשתינו כאן, דאחר שהביאו מדרש זה[19], כתבו, "...ולפי המדרש הזה נראה, שהמתעטף בציצית, צריך להשליך הציצית לאחוריו. ולי נראה דאין צריך, דהא דאמרינן במדרש, שעתידין להתעטף בציצית מאחוריהם, היינו בשעת העטיפה, דבאותה שעה כל הטלית וכל הציצית מאחוריהם"[20]. ומבואר תרתי, חדא דכל הענין הוא בשעת העיטוף, ולא בלביאה. ועוד מבואר, דכוונת המדרש דבשעת העיטוף יהיו כל הד' כנפות מאחוריהם, וא"כ אין מקור מדברי המדרש לענין ב' כנפות לאחריו, אלא שיהיו כל הד' כנפות לאחריו, ואף שיתכן שכן הוא הדין שאח"כ בשעת לבישה צריך שיהיו ב' כנפות לאחריו, אבל אין ללמוד כן מדברי המדרש עכ"פ[21].

ואולם יעוין בדרכי משה או"ח סי' י', דע"פ מדרש זה כתב ללמד זכות[22] במה שהיו מקילין בבגד שד' כנפותיו לפניו ואין לו ב' כנפות לאחוריו, דאפשר שסמכו על האי מדרש, דמשמע שלא חייבה תורה אלא בשיש ב' כנפות לאחוריו.

---

1 דהיינו, שהעולם ראוי היה ליחרב ח"ו.

והעירונו דבכתובות ע"ז ב' במשמע, דרק למיחידים שבאמוראים אמרו 'שלא נראתה הקשת בימיהם'. וצ"ל דמבואר דכשרואה למעשה, הוא יותר צער, אע"פ שגם בלא"ה יודעים שירידת הדורות גורם שאין מנוס.

ולכאורה יל"ע לפי"ז, דגם להודיע שיש 'לקוקי לבנה' אין כדאי, לפמשנ"ת בסוכה כ"ט א', ועי' ספר חסידים סי' ס"ו וסי' ר"ל, דיש להתענות על כך, וא"כ לא גרע מקשת.

2 קצ"ע, אם כ"כ מגונה הדבר, למה בפיוט למוסיף של יוה"כ, 'אמת מה נהדר', כתוב, "כדמות הקשת בתוך הענן", ובפרט שהוא מזכרת עון, שלכאורה אין להזכירו ביום"כ.

והעירונו, דאולי להיפך, דבדוקא מזכירים זה, שאף אם ח"ו נתחייבו שונאיהן של יש"ר כלליה, הקב"ה ברוב חסדיו חס עליהם, בזוכרו את השבועה שנשבע לנח בדבר הקשת, וכעין שמזכירים במוסיף של ר"ה בתפילת 'אתה זוכר', את זכרון נח והצלתו ממי המבול.

3 כתב בעיון יעקב, "אע"פ דשלחו אותו בשביל כן, מ"מ אין משיבין על הקלקלה, כי הצדיק לדורו אבד". ועי' בכתובות ק"ד א' שאמרו, שמי שיאמר נח נפשיה דרבי לברך, ונראה משום שרבי היה סיום תקופה בעם ישראל, לכן חרדו יותר, ולא רצו שיודיע מישהו על כך, כי יצא לבם ע"ז.

4 עי' ע"ז ד' ב', דמשום הבאת משיבין על הקלקלה, טרח ר"ח בר חמא לבקש רחמים להחיות את החרוג.

5 ובמאירי בפסחים שם כתב, "ראוי לאדם ג"כ להזהר שלא יהא מזומן לבשורה של פורענות, כגון מיתת אדם גדול וכיו"ב, ואם שואלין אותו בכך, רשאי לגמגם בדברים עד שיבינו הענין מתוך דבריו, ולא שאמרו הוא להדיא". גירסתינו במשנה ברש ברכות "על בשורות טובות ורעות... ", ובחידו' הגר"א מבאר, "כי בשורות טובות מצוה לבשר, אבל בשורות רעות אין מצוה לבשר, כי מוציא דיבה הוא כסיל, ולכן שייך יותר שמועות רעות, דהיינו שנשמעו לו ממילא".

6 והובא בש"ת יו"ד ש"ט סק"ט.

7 שו"ר שכ"כ בשו"ת חות יאיר סי' ר"א, "אבל יכתבו לו או ירמזו לו, דלא הוי מוציא דבה רק באמירה ממש, כדמוכח בגמרא" [אולי כונתו לגמ' פסחים, עמוד ההוראה, רבינו יוסף שלום בן חיה מושא, אליעיב שליט"א, הש"ת יחוס על פליטת עמו ישראל, ויחיש לו רפו"ש בתושח"י, ויארחך ימים עד עמוד כהן לאורים ותומים בב"א), שמדקדק מדברי הגמ' דפסחים, "דאהדריה לקריעה לאחור, אנא לא קאמינא", "דיכול ליתן רמז ורגלים לדבר, ולא להוציא מפיו במפורש, דעל המוציא מפיו מפורש נאמר מוציא דבה הוא כסיל, ואף לא יודיע בנחרצות אף ע"י פעולה שלא בפה, דיצא לפני ע"ז".

עוד י"ל דכוונת מרן שליט"א, דבלשון הגמ' משמע דהוא עצמו השיב להם, 'אנא לא קאמינא ומוציא דבה הוא כסיל', ומדאמר לה בעצמו הפסוק הזה, כבר יכלו להבין מה מסתיר מהם, ואפ"ה שרי.

8 דהיינו שדרך שאלה אינו דרך הודעה, ולכן אלו שאמרו דרך שאלה ולא דרך הודעה, מפקיעים מכלל מוציא דיבה, ואולי צ"ל "ולא הוה מוציא דבה *אלא* בדרך הודעה", וצ"ע.

9 אבל לא הכחיש, כי לשקר אסור גם בכה"ג, כמ"ש בט"ז יו"ד ה"ב סק"ח, ורק יענה בלשון דמשתמע לתרי אנפי. וראה מעוד"ד (ש"ב י"ח ס"ט), ומש"כ בס' ניב שפתים כלל ט' כ"ז, בחידושים, ד"ה מיהו, בשם הגרי"ז פישר זצ"ל.

10 בס' הערות הנ"ל, מובא עוד ממרן הגרי"ש שליט"א, שאמר, שדבר זה הוא רק במודיע לאחד שמצטער בזה אבל לספר בכלליות ולמי שאין לו שייכות בזה לית לן בה, ע"ש. ולפי"ז לספר למי שאינו מבין משמעות עניון הקשת, ואינו מצערו כלל, בעתונים, אם עוברים בזה על מוציא דבה. והשיב, "כנראה שאין בזה משום מוציא דבה, לאחר שכוותנם לצורך איזה דבר לעורר". ומוסיף על כך השואל שם, הגר"ש סובל זצ"ל מתשני' שקיבל מהגר"י ראזין זצ"ל, לבאופן זה קיל טפי, משום דיש צורך לפרסם, וגם שכתיבה הוא כמו רמז.

9 בשו"ת מענה אליהו סי' ס"ג, נשאל הגאון האדר"ת מאת הגרש"מ בודנא זצ"ל, אבד"ק סטופצי, על אשה אחת, שבעלה מאופשז בביה"ח בפאריז, "ובא מכתב מהרב רי"ל... שנפטר שם בביה"ח ושבק חיים טובים לנו ולכל ישראל, וכתר"ה שיחי' מסתפק בדבר... שהמכתב נכתב 'בשם הרב', והכת"י הוא שלו, וא"כ מדוע לא חתם את עצמו בעצמו".

על כך משיב הגאון האדר"ת: "ולדעתי לחנם נתיירא, ופשוט הדבר, שמה שלא חתם בעצמו על אותו המכתב השני, מפני שלא רצה לבשר הבשורה הרעה מפטירתו, ולמה יקרא שמו עליו, ע"כ נחתם בשם הרב, ואם כי הוא הוא, מ"מ לא בישרו כרגע מהרעה שהיתה שם, רח"ל".

ויש בזה ב' חידושים: א. שאפילו למצות תיקר האשה לנשא, עשה צטצקי שלא להיות מוציא דבה להדיא. ב. דכיון שיהיה איזה רגעים של ספק אם לסמוך על השמועה בבירור, הא כבר משכה ידיעת הדבר בשעור שכבר לא עבר לגמרי על מוציא דבה.

ולגבי החידוש הא', יש להעיר קצת ממש"כ בס' חסידים סי' תת"ב, דכל שיש ענין של תקנה בהעדאת הדבר, אינו בכלל אין משיבין על הקלקלה, וכגון לבקש שיתפללו על חולה, "או להעיד על מת בשביל אשתו לשהיאה, ולעשות תקנת יתומים", ולכאו' ה"ה לענין מוציא דבה. אלא דה"ל, דהיכא דגם כך איכא תקנה, עדיף טפי שלא יפרש להדיא, וכן מובא בהג' לס"ח הנדמ"ה סק (כרך ב' עמ' תרס"ג) בשם ס' יעלזו חסידים להגאון ה'פלא יועץ', שכותב, "ואעפ"י כן, היכא דאפשר ע"י אחרים, הצנוערין מושכין את ידיהם, ומודיעין ע"י אחר".

ולגבי החידוש הב', דבהשהיית הדבר ג"כ יש ענין בכל כמה שאפשר, יש להביא סמך לזה ממש"כ במדרש קה"ר (ח' ח'), "שומר מצוה לא ידע דבר רע, זו אסתר, שהיתה עסוקה במצות ביעור חמץ". וכתב הרד"ל שם, "ובילקוטו מסיים, ולא היתה יודעת ברעתו של המן, אבל ומרדכי ידע", והנה אחרי זמן קצר, הלא כבר הודיעו לאסתר כמו"ש "ותבאנה נערות אסתר... ויגידו לה..." ומ"מ על אותו פרק זמן שנמנע הצער, גם כבר נאמר שומר מצוה וגו'.

16 איתא ב"ב נ"ט ב', דכשביקשו לגדות את ר"א הגדול, והיה שאלה מי ילך להודיעו, ודאי בשורה לא טובה היתה, אבל היה מוכרח שיודיעוהו, "אמר להם ר"ע, אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו...", עי"ש.

17 אמנם ישנם עוד כמה וכמה דברים דשייכי למצוות ציצית בפרשתינו, וכפי שציינו לנו רבים מהמשיבים שליט"א, וכגון דין נוי בציצית, דלפיכן מפרשתינו מדכתיב (נו"ד ב'), "זה קלי ואנוהר", וכדאיתא בשבת (קל"ג ב', ועוד, והובא במ"ב הל' ציצית סי' כ"ד סק"ט), אך שזה אינו דין מסויים בהלכות ציצית, אלא גם בשאר מצוות. וכמו"כ דין ח' חוטין בציצית, ע"פ מש"כ רש"י פ' שלח (ט"ו מ"א), מהא דשהו ישראל ח' ימים מיציאתן ממצרים עד שאמרו שירה על הים, (ונרמז בפרשתינו ממש"כ רש"י ר"ג כ', ולהלן י"ד ח', והוא ע"פ מה שכתב בהקדמתו בפ' שלח שם ליישב דברי רש"י, עיי"ש ועיי' בתשובה לחלוקא דרבנן), מ"מ אין בפרשתינו מ'מקור' לדין ח' חוטין, אלא רק רמז בעלמא, דעיקר דין זה ילפינן במנחות (ל"ט ב'), מדכתיב גבי ציצית לשון 'גדילים', דהיינו ד' חוטין, וכשכופלין אותם הם ח', וזה ילפינן מדכתיב בפ' ציצית לשון פתיל.

ובכלל זה גם מש"כ בפני' הגר"ש עה"ת בפרשתינו (ט"ו ח'), לענין שליש גדיל ושני שליש ענף, עי' בדברינו, וזהו ג"כ דרך רמז בעלמא, דעיקר דין זה הוא ענין ל'נוי תכלת', כדאי' במנחות ל"ט א', וא"כ הוא בכלל 'התנאה לפניו במצוות' וכנ"ל.

וכיוצ"ב לענין דין תכלת, הגם שיש לו רמז בפרשתינו, ע"פ מאמרם ז"ל דתכלת דומה מותר. וצ"ע דמ"מ המחפצא של הדיבור הוא לא טוב בעצם. ואמנם ב'בן יהוידע' משמע שהאיסור גם מצד פותח פה לשטן, כי מבשר רע ח"ו. ודכירנה טובא, לעת קנוותו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, שגם שנחלש ונחלה, היה רשום מודעה בפתח ביתו 'מרן שליט"א אינו בקו הבריאות', וזה כדי למעט בדיבור שלילי. וראה בס' 'דרכי חיים ושלום' (מונקטש) סי' כ"ב, שהגאון בעל מנחת אלעזר מאד הקפיד שאין נזהרים בזה (ובודאי יש להמנע מלשונות כמו 'מצב קריטי' וכיו"ב, מלבד שלפעמים מיאש את הציבור להתפלל).

11 בשו"ת מהר"ם שי"ק הנ"ל, הקשה ע"ד הפמ"א, דה"ל דשאני הכא מדין דאין רואין נגעין במועד, דהכא יש מצוה והשבות, מדין והשבותו, לרבות אבידת גופו, כדאיתא בסנהדרין ע"ג א', וגם משום סרך ל"ח דלא תעמוד על דם רעך. וכתב לתרץ, "ואפשר, דמצוה זאת דשמחת יו"ט שעושה הבן, היא עצמה מגינה על האבות" [נידוע דעובדא בהגר"ח מוולוז'ין, שלא העביר מכתב לתלמידו בישיבה, כדי שלא יוודע לו מפטירת אביו, כי חשש שיבטל אם כל עלייתו בתורה, ואמר הגר"ח כי שקידתו בתורה היא עילוי לנשמת אביו יותר מכל, וראה צוואת הגר"ז אמשטרדאם זצ"ל, תלמיד הגר"י סלנטר, בס' אשר יצות, כרך ראשון].

12 בקיצור הלכות 'מקור חיים', כתב, דאם אמרו לו 'יש קשת', אינו מחויב לצאת לדרך, ובפרט אם שוכן בתוך עיר.

13 וע"ע בשו"ת חידותם משתעשעת סי' ע"ט.

14 וכ"ש לבשר לחולה כיו"ב, ומה גם בשעת לימודם, כמ"ש בס"ח סי' תתר"ז, "רב אחד היה אומר ההלכה לתלמידיו, ובא אחד, ורצה להגיד לרב ענין הפסד ממון שלו, ומעכבו, הנכון בהחכם, אמרו של בית ר"ג לא היו מניחים לומר בביהמ"ד אסותא כשאדם מתעטש, מפני ביטול תורה, וכן זה אם היה אומר לו שהפסיד, היה מפסיקו את הלימוד, כי מן הצער לא היה לו לב ללמוד, וכן כשאדם הולך להתפלל, של יגידו לו דבר מועט שמבטער בו, או דבר שחוק, או דבר שצריך להעמיק בו, לפי שלא יוכל להתפלל בכוונה, וכתוב מכל משמר נצור לבך" [ומכש"כ שאדם לא יכניס את עצמו לבשר, כי מוציא דיבה הוא כסיל, ולכן שייך יותר שמועות רעות, דהיינו שנשמעו לו ממילא].

15 ראיתי מכתב תשובה מהגר"ש איגר זצ"ל (נדפס בס' אגרות רעק"א, אגרת קל"ד), באגרת נפלאה, שכתב לגיסו מרנא בעל הבית"ר, בתשובה על שהתרעם עליו ששתק מלהודיעו על פטירת אביו מרנא הגרעק"א זצ"ל, וכותב, "אבל שמעני אדוני, רו"ן מ"י מתפלא, ולא יש בו פלא, אני האמנתי שלא יבוא שם בציטונג (כונתו שלא יפרסמו ידיעה זו בעיתונות), אחרי רואי שבני פוזנא, מסיבת הראשים כעת אשר הם נתעצלו מהציג אותה בציטונג בערבלין, והציטונג בפוזנא בל תלך למרחקים כ"כ, ואמרתי, אם בבערלין לא שנא, וויען מנא לי יהיה (וממילא דבר העתון לא ידע החת"ס), ולכנוס בדבור עם כבוד גיסי, ועל ידי יבושר, עם יתן לי איש כל הון, בוז אבוז, ולא הייתי עשוי לעשה כזה.

ואני תהל"ל (יתהלה לה' יח') מנערותי הרגלתי עצמי, ושמתי לי חוק, לברוח מלבשר רע בלי לקטיני ערך, אף כי לכמותו...".

6 בשו"ת מהר"ם שיק אור"ח סי' כ"ו, מדקדק שלדעת השו"ע אפילו לבנים אין להודיע, ונותן טעם לשיטת הרמ"א, וכותב, "ולפענ"ד הא דכתב הרמ"א דהמנהג להודיע להבנים, לא צריך בו הא, דאין אומרים לאדם חטא בשביל וכו', דהרי כל אדם משיראל מצווה על לא תעמוד על דם רעך, וגם איכא מצוה על השבות גוף האדם, ולהכילו מרעתו, ואפילו בממונו, כדאי' בסנהדרין דף ע"ג, והקדיש מבואר בפוסקים בשם המדרשים, הא לפדות את המת מדינו של גיהנום, ולהקל מעונשו, ואם אנו מצווים על הגוף להצילו, כ"ש להציל נשמתו בכל מה דאפשר, וכיון שתיקון הדבר הזה הוא ע"י הבנים, כבר אדרבא אם מחויבים על לא תעמוד על דם רעך, להודיעם מיתת אביהם, ויאמרו קדיש לפדות נפש אביהם, וא"כ נראה שהמנהג הזה מדינא".

8 בשלמת חיים הדמ"ן סי' תרכ"ד, נשאל הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, על פרסום

כנפיים לפניו וב' לאחריו, ועיי"ש שלא קיבל הטעמים שכ' בזה הב"י. ועי' גם בט"ז שם סק"י, וכן בא"ר שם סקט"ו, דמשמע שסמכו על דברי המדרש להלכתא לפטור בגד כה"ג, וכמש"כ הדרכי משה.

ומבואר בדבריהם, דלא מבעיא שיש ללמוד מדברי המדרש לענין אופן הלבישה, שיהא לבוש כל שעה באופן שיהיו ב' לפניו וב' לאחריו, אלא צריך גם שיהא עיקר הבגד עשוי כך שב' כנפות לפניו וב' לאחריו, עד שאם אינו בענין זה, פטור הוא מעיקר הדין מציצית.

ואולם יעוין במג"א (שם סקי"ג), שלא הכריע בזה בין דברי הב"י להדרכי משה, שכתב, "ויען שהלכה זו רופפת ביד הגאונים ולא מצאו טעם נכון, יראַ שמים יעשה הקרן אחד עגול", ובפמ"ג (בא"א שם סקי"ג), כתב לדחות דברי הד"מ משום "דדרש הוא, לא מעיקר הלכה", וכן הביא במ"ב (שם סקל"ו), "כי גם על טעם דרכי משה יש לפקפק הרבה כמו שכתב הפמ"ג"[23].

ומבואר דלא נחלקו הפוסקים בכוונת המדרש אם ניתן ללמוד ג"כ לענין לפטור בגד שצורתו היא שד' כנפותיו לצד אחד, אלא רק ס"ל להחולקים, דלענין הלכה אין לפחות דקין מחודש דין ולפטור בגד כה"ג מחיוב ציצית. ואך דלדברי בעלי התוס' הנ"ל, בלא"ה יש לדחות עוד הראיה מהמדרש, דאין כוונת המדרש על צורת הבגד, ולא על צורת הלבישה ג"כ, אלא רק על מעשה עיטוף בלבד[24].

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "בְּתִיָּה [בת פרעה - אשת שלמה]".

דמות הקשורה: רש"י שמות ט"ו א', "אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יהושע י' י"ב), אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ, וכן (מ"א ז' ח'), וּבַיִּת יַעֲשֶׂה **לְבַת פַּרְעֹה**, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה...".

מפני קדושת משכנה – שמפני קדושת משכנה של בתיה בת פרעה, שארון ה' היה שם, לכך לא היה ראוי שתגור בו, ועל כן נעשה כדלהלן.

שבתיה לא התגוררה בביתה שפני קדושתו, כמפורש בפסוק (מ"א ג' א'), "וַיִּתְחַתֵּן שְׁלֹמֹה[25] אֶת פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּקַּח אֶת בַּת פַּרְעֹה וַיְבִיאֶהָ אֶל עִיר דָּוִד עַד כַּלּוֹתוֹ לִבְנוֹת אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת בֵּית ה' וְאֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלִָם סָבִיב", ששלמה לקח את בת פרעה והביאה אל 'עיון' היא עיר דוד, ולא נתנה בבית דוד, מפני שעדיין לא בנה את בית ה', וארון ה' היה בבית זה.

והדברים מפורשים יותר בספר דה"י (ב' ח' י"א), "וְאֶת בַּת פַּרְעֹה הֶעֱלָה שְׁלֹמֹה מֵעִיר דָּוִיד לְבַיִת אֲשֶׁר בָּנָה לָהּ כִּי אָמַר לֹא תֵשֵׁב אִשָּׁה לִי בְּבֵית דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כִּי קֹדֶשׁ הֵמָּה אֲשֶׁר בָּאָה אֲלֵיהֶם אֲרוֹן ה'", שסיבת הדבר מדוע לָּה העלה שלמה את בת פרעה אל בית דוד, הוא משום שבית הארון שהוא יש, ולא מתאים שתשב שם אשה.

וביארו רבותינו המפרשים (עי' רש"י וביתר ביאור ברד"ק), שלמרות שארון ה' היה רק באחד הבתים, בכל זאת לא רצה שלמה שבת פרעה תשב אפילו בבית אחר מבית דוד, כי עצם היותו של ארון ה' באחד הבתים, גרם שכל הבתים ואף כל העיר היו קדושים.

ונישואיו אלו של שלמה עם בת פרעה, היו בשנה הרביעית למלכותו, כפי שחישב הרד"ק, שהרי את שמעי הרגו רק שלוש שנים לאחר שמלך, שמיד עם מות דוד ועליתו למלוכה ציוה על שמעי שלא יצא מירושלים, כמפורש בפסוק (מ"א ב' ל"ו – ל"ז), ומקץ שלש שנים ברחו שני עבדיו של שמעי אל אכיש מלך גת, והוא רדף אחריהם להחזירם, והוגד הדבר לשלמה, ושלח וקרא לשמעי והוכיחו על מעשיו לדוד אביו, וציוה על בניהו בן יהוידע להורגו, כמפורש ג"כ בפסוקים (שם ל"ט – מ"ו), וזמן קצר אחר כך נשא את בת פרעה, נמצא שנשאה בשנה הרביעית למלכו.

נבנה ביתי השני – שמפני קדושת משכנה של בתיה בת פרעה, שארון ה' היה שם וכדלעיל, לכך בנה לה שלמה את ביתה השני.

שמפני סיבה זו של קדושת משכנה של בת פרעה, בנה לה שלמה את ביתה השני, כדכתיב (מ"א ז' ח'), "וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר יָשַׁב שָׁם חָצֵר הָאֲחֶרֶת מִבַּית לָאוּלָם כַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הָיָה וּבֵית יַעֲשֶׂה[26] לְבַת פַּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח שְׁלֹמֹה כָּאוּלָם הַזֶּה", וכתיב (דה"ב ח' י"א), "וְאֶת בַּת פַּרְעֹה הֶעֱלָה שְׁלֹמֹה מֵעִיר דָּוִיד לְבֵית אֲשֶׁר בָּנָה לָהּ כִּי אָמַר לֹא תֵשֵׁב אִשָּׁה לִי בְּבֵית דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כִּי קֹדֶשׁ הֵמָּה אֲשֶׁר בָּאָה אֲלֵיהֶם אֲרוֹן ה'".

ולאחר שבנה את הבית המיוחד לבית פרעה, ובת פרעה עלתה אליו מעיר דוד, בנה לה שלמה גם כן את המלוא, כדכתיב (מ"א ט' כ"ד), "אַךְ בַּת פַּרְעֹה עָלְתָה מֵעִיר דָּוִד אֶל בֵּיתָהּ אֲשֶׁר בָּנָה לָהּ אָז בָּנָה אֶת הַמִּלּוֹא", בתים לעבדיה ושפחותיה.

ויעיין במלב"ם שביאר שאמנם הסיבה מדוע שלמה העביר את בתיה

לים וכו', עי' בתורת חיים דלהלן, מ"מ אין זה אלא דרך רמז בעלמא, דהא עיקר ענין תכלת מפורש בקרא דפ' ציצית.

18 והובא בליקוט בפרשתינו (רמז רל"ד), "והמים להם חומה. בשעה שירדו ישראל לים, ירד גבריאל עמהם והקיפם ושמרם כחומה, והיה מכריז במים, לימין הזהרו בישראל שעתידין לקבל התורה מימינו של הקב"ה, ולשמאל היא אומר הזהרו באלו שהן עתידין להניח תפלין בשמאל, ולמים שלפניהם היה אומר הזהרו באלו שעתידין שיהו חותמין לפניהן בברית, ושלאחריהם היה אומר הזהרו באלו שעתידין להראות קשר של תפלין וכנף ציציותיהן מאחריהן".

19 וז"ל, "והמים להם חומה, חמה חסר כתיב, לפי שבתחילה נתמלא הים חמה עליהם, עד שאב גבריאל ושמם כחומה בתוך הים, והיה מכריז על הים ואומר למים שבימינם, הזהרו בישראל שעתידין לקבל התורה שניתנה בימינו של הקב"ה, שנאמר מימינו אש דת למו, חזר ואמר למים שבשמאלם, הזהרו בישראל שעתידין להניח תפילין בשמאל, חזר ואמר למים שלאחריהם, הזהרו בישראל שעתידים להתעטף בציצית מאחוריהם, והמים שומעין דבריו ועומדין חומות...".

20 ודבר זה הביא המ"ב בסי' ח' (סק"ד), "בשעת עטיפה מכסה ראשו בהטלית עד שיגיע עד פיו ומשליך כל הארבע ציציות לצד שמאל כדי הילוך דד"א.

21 ואמנם לדברי הפוסקים מבואר כפשטות דברי המדרש, דאינו ענין לשעת עיטוף, אלא לכל שעת לבישה, ודומיא דקשר של תפילין שנזכר ג"כ במדרש, דהא קשר של תפילין עומד במקומו לאחריו כל זמן לבישה, ודכוותה גבי ציצית שתמא דכוונת המדרש כל שעת לבישה, אף שאינו מוכרח.

22 ואמנם העיר בזה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' א'), דאין זה לימוד זכות בעלמא על איזה אינשי שנוהגים כן, אלא ודאי סבר הד"מ כן בעיקר הדין, וכמבואר בדבריו על דברי המחבר במפה, שכתב, וה"ה מלבושים של גלילות בני אשכנז וספרד, הואיל אין כנפיהם עשוין שיהיו שנים לפניהם ושנים לאחריהם מכוונים זו כנגד זו, פטורים", וכן מבואר בט"ז ובא"ר הנ"ל, ועי' שם עוד מה שהביא בזה, וע"ש דה מלמד זכות על מנהג העולם שאין מטילין ציצית בחולצות וכדומה, אף שחלקם יש להם ד' כנפות, כיון שהם רק לצד אחד לפניו.

23 ולענין ציצית דעלמא שיש לה ב' כנפות לפניו ולאחריו, אם כשכל הד' כנפות לפניו מבטל בזה המצוה לדעת הרמ"א ופיעותו, או שאינו אלא לענין לכתחילה, עי' בבה"ל סי' י' (ד"ה הואיל), שכתב, "דמה שאנו צריכין שיהיו שתי הציצית לפניהם ושתים לאחריהם, איננו מעיקר הלכה, רק למצות בעלמא".

ונראה דגם לדברי הרמ"א ופיעותו דס"ל לפטור בגד שד' כנפותיו לפניו, היינו דוקא כשזהו צורת הבגד, אבל כל שצורת הבגד שיש לו ב' כנפות לפניו ולאחוריו, שוב אין מבטל המצוה אם לובשו כשכל הד' כנפות לפניו, דזה לכו"ע רק למצוה בעלמא, והעיקר שגי' שיהא צורת הבגד ודרך לבישתו בעלמא בענין שב' לפניו וב' לאחריו, אלא דלשיטת החולקים עם הד"מ, גם כשצורת הבגד שכל הד' כנפות לפניו, אין בזה רעותא אלא למצוה בעלמא ולכן הגם שלא נסמוך לצאת יד"ח בבגד כה"ג, אבל לפטורו מחמת שאין לו ב' כנפות לאחריו, אין לנו, כיון שאין דין זה אלא למצוה בעלמא.

ודוע דעת הגר"א (עי' בארחות חיים - כתר ראש, הל' ציצית אות ו'), שהזהיר שלא ליקח כל הד' ציציות לפניו בשעת ק"ש, כיון דבעינן שכל שעת לבישה יהיו ב' לפניו וב' לאחריו (ועי' להלן בדברי האו"ז).

ואכן יעוין בערוה"ש (סי' ח' סי"ז), דמשמע שהבין בשיטת הדרכי משה, דעיקר ב' לפניו ולאחריו הוא לעיכובא גם בעלמא באופן הלבישה, ולא רק בצורת הבגד, וז"ל, "יש שמקפדים שהציצית שם לפניו, לא יהיו לעולם לאחריו, והיינו דעיקר מצות ציצית הוא שיהיו שני ציצית לפניו ושנים לאחריו, כדי שיהיה מסובב במצוות. ונראה דזהו לעיכובא, דהא על ארבע כנפות כתותך כתיב, והכנפות הם שתים לפניהם ושתים לאחריהם..." (ועי' גם בט"ז סי' י' סק"י, ונראה לי וכו').

30 ובגמ' שם הקשו, היאך ביירה, הרי לא קיבלו גרים בימי שלמה. ותירצה הגמ', דאיתו כל טעם מניעת קבלת הגרים בתקופה זו היא, משום שחוששים שאין כוונתם לגירות אמת, אלא רק 'לשולחן מלכים', לכבוד הגדול שהיו לישראל באותה שעה, ואילו טעם זה אינו שייך לגבי בת פרעה, שכבר היתה בת מלך, על כן שפיר ביירה ונשאה.

31 שכל איסור לבא בקהל, הוא איסור נישואין עם ישראל, עיין פרש"י בדברים שם ד', אבל פשוט הוא שמקבלים ומגיירים אותם, ודינם כישראל לכל דבר.

32 ובגמ' שם דוחה את האפשרות לומר שהמצריים שהיו בימיהם, הם אינם אותה האומה המצרית שעליהם התורה דיברה.

ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ', שלדעת רש"י, הם אבדו בים, ואילו לתוס' הלכו למקום אחר, ובאו אחרים תחתיהן, אלא לדין זה חרושיים שהם אותה אומה, ואסור לישא גירות מצרית אז בתה.

ועיין בתוס' שד"ח מנימין, שהארכו לבאר מדוע לא אמרו על מצרים 'בא סנחריב ובלבל את האומות', כדאמרינן לגבי אומות אחרות. אלא שברמב"ם פסק שבזה"ז אף מצריים מותרים לבא בקהל, וכתב הרשב"א כאן, שדעת הרמב"ם דסמכינן אתוספתא בקידושין, שעלה סנחריב ובלבל את כל העולם כולו.

ועיקר דברי רש"י, שקושיית הגמ' שהמצריים אבדו בים, ולא נשאר מהם אחד, כפשוטו דברי המדרש (ואיפשתי כעת ולא מצאתי מקומו, שו"ר בביאור הגר"א אה"ז סי' ד' סקי"ח שהביא כן כמקור לדברי רש"י, אלא שלא פירט מקומו, ורק כתב "כמ"ש באגדה"), *והיוזע מקודו, נודה לו אם יודיענו, להגדיל תודה ולהאדירה)*, שכאשר המצריים טבעו בים, קמו עליהם כוש שכיניהם וכבשו את מקומם והרגו את הנשים והטף, ומיעוטם לקחו עמם בשבי, וכן איתא במכילתא פ"ו (הובא ביליקוט בשלח רל"ח, אות ס"ז), שרק פרעה ניצל מכל מצרים, ועל כן הוסיף רש"י וכתב, "ויכי אזהר רחמנא מערב רב", וההכרח לדברי אלו, דאם לא כן, מאי שייכא כלל מצות זו של 'לא תתעב מצרי', הרי אין כלל מצריים בעולם.

ועיין ברשב"א שם שנתקשה בביאור דברי רש"י, "דברי תימה הם, וכי כל המצריים נטבעו, והלא לא נטבעו אלא היוצאים למלחמה. ומסתברא דהכי קאמר, וכ"ת הנך אזדו לעלמא, שמא באורך הזמן גלו...".

וצ"ל שהרשב"א למד פשט במכילתא, שמכל אלו שיצאו למלחמה, נשאר רק פרעה, ולעולם מצרים נשארו רבים אחרים.

ועי"ע ברש"ש שם שהקשה, היאך ניתן לתלות אי בת פרעה היתה באמת מצרית בסנחריב שבלבל את האומות, הרי סנחריב היה שנים רבות אחר שלמה, וציין לגר"א בביאורו באה"ז סי' ד' סקי"ח, שהארוך בענין זה, והקשה גם על דברי. ועי"ע בחשק שלמה בהגהותיו שם.

33 ועי"ש בתוס' ובתוספות ישנים שביארו, שאם לא ביירה, לא קשה היאך נשאה, שהרי לא שייך בה איסור מצרית, ואילו איסור הבא על הנכרית, שחייב משום נשג"א, עדיין לא נתקן, רק עד בית דין של חשמונאים, ודין של קנאין פוגעין בו, שייך רק בנצעה, לא בפרהסיה, אבל אם ביירה, קשה היאך נשאה, שהרי אסורה עליו מדין איסור לבוא בקהל.

ובעקבות נישואיו אלו של שלמה עם בת פרעה, איתא בשבת נ"ו ב' וכן במדרשים, "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים (ושרטון מדבק בו, עד שנוסף והולך וגדל - רש"י), ועלה בו שירטון (חול ורפש וטיט, שהים גורש - רש"י), ועליו נבנה כרך גדול [של רומ]... וזהו איטליאה של יון (שהוא מיצר לישראל, והוא (איטליא) של יון במסכת מגילה - רש"י). במתניתא תנא, אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב, אחד בבית אל ואחד בדן, נבנה צריף אחד (באותו שרטון שגדל עם בימי שלמה... ומאז נתוספו בתים עד בתים – רש"י), וזהו איטליאה של יון (שם העיר, והיא ממדינת יון, וכשנטלה יון מלכות, יוונים לכדוהו ונהפך להם – רש"י)".

ולכאורה דברי חז"ל אלו עולים יפה עם המדרשים שבאותה שעה עלתה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים, שהקב"ה התחיל את פורענותה של ירושלים בהקמת מלכות יון ומקומה.

כשמי נקראה הבת העוזבת – שכשמה של בתיה בת פרעה שנישאה לשלמה, נקראה בתיה בת פרעה שהיתה בימי משה, שעזבה את אביה ונתגיירה.

שבת פרעה אשת שלמה נקראה בתיה, כדאיתא בדב"ר י' ד'. והיא היתה בתו של 'פרעה נכה', כדאיתא בשהש"ר א' ו'.

ואף בתו של פרעה בימי משה נקראה בתיה, כמפורש בפסוק (דה"א ד' י"ח), "וְאִשְׁתּוֹ הַיְהֻדִיָּה יָלְדָה אֶת יֶרֶד אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבֶר אֲבִי שוֹכוֹ וְאֶת יְקוּתִיאֵל אֲבִי זָנוֹחַ וְאֵלֶּה בְּנֵי בִתְיָה בַּת פַּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד".

ובתיה בתו של פרעה בימי משה עזבה את אביה ונתגיירה, כדרשת חז"ל על הפסוק (שמות ב' ה'), "וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לְרְחֹץ עַל הַיְאֹר...", כדאיתא במגילה י"ג א', "ואמר רבי יוחנן, שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה", וכן איתא שם, שבירידתה זו לטבול כפרה בע"ז, "אמאי קרי לה יְהֻדִיָּה, על שום שכפרה בעבודה זרה". ונשאה כלב לאשה, כדאיתא שם, וע"ע אריכות בכל זה בסוטה י"ב ב'.

ולפי הדברים נמצא, שמתוך שושלת המלוכה של מצרים, שלש בנות מלכים עזבו את בית אביהם, הראשונה, הגר, כדאיתא בב"ר מ"ה א', וכפרש"י בראשית ט"ז א', "בת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשה לשרה, אמר, מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר". השניה, בתיה בת פרעה בימי משה. והשלישית, בתיה בת פרעה נכה בימי שלמה.

ואני המשכתי את המורשת – שבתיה בת פרעה שנישאה לשלמה, לא היתה כבתיה הראשונה שעזבה את בית אביה וכפרה בע"ז, וכדלעיל, אלא היא המשיכה את מורשת בית אביה, שעבדה עבודה זרה.

שבתיה בת פרעה שנישאה לשלמה עבדה ע"ז, כדכתיב (מ"א א' ח'), "וְכֵן עָשָׂה לְכָל נָשָׁיו הַנָּכְרִיּוֹת מְקַטְּרוֹת וּמְזַבְּחוֹת לֵאלֹהֵיהֶן", ואיתא בחז"ל שלא רק לעת קזקונתו של שלמה עבדו אותן נשים ע"ז, כפי שהיה ניתן ללמוד מהפסוקים, אלא עוד בליל נישואיו של שלמה עם בת פרעה, היא עסקה בע"ז, וכדאיתא בשבת נ"ו ב', במד"ר י' ד', וויק"ר י"ב ה' (לשון הבמד"ר), "רבנן אמרי, אלף מיני זמר הכניסה לו בת פרעה, והיה מצוה לזמר לפניו באותו לילה, והיתה אומרת לו כך מזמרין לפני עבודת כוכבים פלונית וכך מזמרין לפני עבודת כוכבים פלונית...".

ועבודה זרה היא מורשת בית אביה של בת פרעה, שהרי מצרים היתה מקום ע"ז, כפי מצאנו רבות בכתבי הקודש, וכגון (יחזקאל כ' ז'), "וַאמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל תִּטַּמָּאוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", והכונה רבות.

ובעיקר מה שהיה באותו לילה, איתא בחז"ל שם (לשון במד"ר), "מה עשתה בת פרעה, כמין פרס (ריעה פרוסה ושטוחה – מתנו"ר) שטחה לו למעלה ממנו, וקבעה בו כל מיני אבנים טובות ומרגליות, שהיו מבהיקות כעין כוכבים ומזלות, וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד, היה רואה אותן הכוכבים והמזלות, והיה שיע לו עד ארבע שעות. א"ר לוי, אותו היום נתקרב תמיד בארבע שעות, ועל אותה שעה שנינו, מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות, והיו ישראל עצבים, שהיה יום חנוכת בית המקדש, ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות.

הלכו והודיעו לבת שבע אמו, והלכה היא והקיצתו והוכיחתו, הה"ד (משלי ל"א א'), מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ, א"ר יוחנן, מלמד שכפפתו אמו על העמוד, ואמרה לו (שם ב'), מָה בְּרִי, הכל יודעין שאביך ירא שמים היה, עכשיו יאמרו כן, בת שבע היא אמו גרמה לו. (שם) וּמַה בַּר בִּטְנִי, הכל נשים של בית אביך, כיון שמתעברות שוב אין ראוות פני המלך, ואני דחקתי ונכנסתי, כדי שיהא הבן מלובן ומזורז. (שם) וּמַה בַּר נְדָרָי, כל נשים של בית אביך, כיון שמתעברות היו נודרות ואומרות, יהיה לנו בן הגון למלכות, ואני נדרתי ואמרתי, יהיה לי בן זרוז ומלומד בתורה והגון לנביאות...".

וקצת סמך לזה ממש"כ באו"ז (ח"ב הלכות סוכה סי' שי"ד, ותשו"ר לחה"ר י. גליס שליט"א שציין לדברינו), "קטן וכו' ...יודע להתעטף חייב בציצית, לא סוף דבר להתעטף, אלא להשליך ב' כנפות לאחוריו וב' כנפות לפניו, ואוזן בציצית כשורה בשעת ק"ש, היינו כמנהגינו, ותשובה לאומרים שאין להשליך ציציותיהן לאחוריו משום בזיון מצוה. ואמרינן נמי במדרש, אמרו ישראל למשה, מלפנינו מילה, מאחרינו מה זכות יש, אמר להם משה, השליכו ציציותיכם לאחריכם". משמע לכאורה דדין ב' לאחריו הוא מעיקר המצוה, דלכן זהו גם שיעור בגדר קטן הניודע להתעטף (ואף שאין הכרח שהוא לעיכובא, אבל עכ"פ מוכח דהוא מעיקרי המצוה).

ומעתה אף אם לא נקוט דהוא לעיכובא, מ"מ נראי לא יפה מה שיש עושים מעשה נעורים, שמאחדים ב' כנפות בימיו וב' משמאל יחדיו, ונמצא שאין כאן לא ב' לפניו ולא ב' לאחריו, רק ב' מצד ימין וב' משמאל, ומאד תמוה שגם חושבים זאת לקצת מצוה, ודאי שהוא רחוק מ'נוי מצוה', שעיקר המצוה שיהיו ב' לפניו ב' לאחריו, ואין בזה אלא ביזוי מצוה מ"ו, שמשתמשים בגוף המצוה לדבר שבדמיונם רואים אותו כאילו הוא נוי של עצמם, והרי אין כוונתם מחשש ביזוי מצוה כמו שהביא באו"ז, דא"כ יש להם ליתן כל הד' כנפות לפניהם.

24 ולענין חולצות שבימינו וכדומה, שיש ב' כנפות ב'צוארון', לכאורה למסקנת הפוסקים יש לעגל כנף אחד, וכמבואר במ"ב סי' ס' סקל"ו. אך שידוע דמנהג העולם להקל בזה. וכבר דשו בזה אחרוני הזמן בכמה טעמים. ועי' בחזו"א שלהי הל' ציצית (סו"ס נ"ג), ובארחות רבינו ח"א אות ל"ד, וח"ג הוספות לאו"ח אות ט"ז, וח"ה הוספות לאו"ח אות ה', ושם כתב דמרן הקה"י זצוק"ל היה נוהג לעצמו לעגל.

ועי' עוד בשו"ר ציץ אליעזר הנ"ל.

25 ועל סמיכות פסוק זה של נישואי בת פרעה להריגתו של שמעי בן גרא, דרשו חז"ל בברכות ח' א', "אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה". ומוסיפה הגמ' ואומרת, שכל זה שאדם יגור במקום רבו, הוא רק "דכיף ליה", ופרש"י שם, "אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו, ידור אצלו, ואם לאו, טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יהי מזיד. והביא כן להלכה במג"א אור"ח סי' תר"ח סק"ג

26 אמנם רבותינו הראשונים שם ובשמות ט"ז א' ביארו, שאין כוונת הפסוק שאכן באותה שעה בנה לה, אלא שבאותה שעה עלה בליבו לבנות לה בית.

27 ולפי"ז מוסיף המלבי"ם וכותב, שמבוארים הפסוקים, שאין סתירה מהלשון 'עלתה', הכתוב במ"א, כ'העלה שלמה' הכתוב בדה"י, שאכן בת פרעה היא עצמה עלתה, משום ששלמה אמר לה שהוא בונה לה בית לכבודה, אבל שלמה העלה אותה מהטעם האמור.

ועי פי הנהגתו זו של שלמה, לכאורה ניתן להוכיח לדינא, שאם יש פעולה שאדם צריך לעשות לבני ביתו מטעם כלשהוא, שיש בה צד של טובה לבני הבית, מותר לו לומר לבני ביתו שהוא עושה להם זאת לטובתו, על אף שעיקר כוונתו הוא משום טעם אחר.

28 ויתכן שסיבת הדבר ששלמה דחה את שמחת נישואיו עם בת פרעה במשך שבע שנים, עד למועד זה של סיום בנין הבית, הוא ע"פ מה דאיתא בויק"ר י"ב ה', שכל אותן שבע שנים לא שבה שלמה מיו, לכך לא יכל לעשות את שמחת הנישואין עד לסיום בנין בית המקדש, שאין שמחה אלא ביין, ובשמחת סיום בנין בית המקדש, שבאותה שעה כבר יכל לשתות יין, עשה גם את שמחת הנישואין.

ויתכן עוד לומר, שמהאי טעמא גם כן עשה שלמה את השמחה של הנישואין באותו הלילה של סיום בנין הבית, מאחר והמתין לה זמן כה רב של שבע שנים, והגיע העת בה הפסיקה סיבת המניעה, לכך מיד עשה את שמחת הנישואין.

29 ובטעם הדבר מדוע עשה שלמה את בת פרעה, כתב המלבי"ם (מ"א ג' א'), "אחר שהכין מלכותו בקרב עמו, הכין אותה גם נגד מלכי ארץ אשר סביב לו, במה שהתחתן עם מלך גדול מושל ממשל רב בימים ההם, ובזה ימצא עזר מצריו מבחוץ".

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

בכל עת שמעוררים ועוסקים ב'תיקון המידות', רבים הם אלו החושבים בלבם, שאין הדברים אמורים אליהם וכלפיהם, שזכיה גדולה הם זכו, שהספיקו לתקן וליישר את אורחותיהם בכל השנים הרבות שעברו וחלפו מאז היותם בישיבה לצעירים ושמעו את שיחותיו של המשגיח בשיבה באותם הימים.

במיוחד חושבים כך אלו שבנערותם התמודדו קשות עם אחת מהמידות הרעות והגרועות, נפלו וחזרו ונכשלו בה, ובכל פעם התפרצה מחדש מכיון אחר, וכיום, כשהתבגרו מעט, כמדומה להם שכל עבודת המידות שעשו בבחרותם, הצליחה לשנות את מידותיהם ולעדנם, ולהופכם לבני אדם אחרים ומתוקנים.

כך גם חשב שמעון דרפרפלאבצטער*, אף שנותיו הצעירים זכר הוא היטב ולא דוקא לטובה, נסיונותיו הקשים והמרים היו לו עם מידת הכעס, לא שהוא היה כעסן, אבל אם מאן דהוא היה מכעיס אותו, אותו אחד היה יכול להסתכן בהתפרצות קשה וסוערת, ובקושי רב יכלו להרגיעו. היה אף פעם שמחמת כעסו לא שלט על ידיו ופגע בם באחד, ושבוע המנוחה שנתנו לו הנהלת הישיבה למטרת הרגעה, לא הצליח להרגיע את רוחו הסוערת, יום למחרת שובו לישיבה, קיבל שוב אורכה לחופשתו.

שיחותיו הרבים של המשגיח ושאר רבני הישיבה בגנות הכעס ובמעשים הנוראים שעושה בעקבותיהם, שגורים היו על לשונו, הוא ידע היטב היאך כל מיני גיהנם שולטים בכועס, הוא הרגיש את בשרו, שמכל אותם פעמים שכעס והמעשים שעשה בעקבותם, היו לו צרות צרורות. אבל בפועל הוא לא ראה כמעט התקדמות מציאותית. פעם בכמה זמן, הוא היה חווה התפרצות מחודשת, שתוך שניות היה מאבד בה את כל שפיות דעתו, צועק וזועק, משתלח בלשונו הקשה, ואף משתולל, וכשאך שככה חמתו, היה כה עז וזעף ומתהלך בהרגשה אומללה על מה שאמר ועשה.

גם דברי של אביו שאמר לו פעם, שאילו הוא היה רואה אף מראהו בשעת כעסו, זה היה משפיע עליו שתהיה לו סלידה עמוקה מהכעס ומהגורם לה. הוא ידע היטב שסיבת כעסו של אדם נובעת מגאווה, שחושב שהכל צריך לעשות כרצונו, ולא השכיל להבין שהדרך הקלה לגרום לאחרים שיעשו כרצונו, הוא על ידי שמבטל את רצונו מפני רצונם, כדברי התנא באבות (ב' ד').

השנים שעברו ועד שיחותיו הרבות ששמע, דברי המוסר שלמד ושינן, העונשים הרבים שקיבל, ועבודת המידות שעבד ועמל באותם השנים, נראה היה שהשפיעו עליו לטובה ולברכה. כנראה שכל אלו ועוד סיבות, גרמו שככל שעבר הזמן, ההתפרצויות התרחקו לא מאלו, ואפילו הוא הצליח להגיע לשנה שלמה ויותר, בה לא היתה לו כל התפרצות של כעס. כשזכה להקים את ביתו הרגיש שנפשו נתעדנה עוד יותר, עד שלאחר יותר מחמש עשרה שנה, בשמחת הבר מצוה של בנו, בינות לדברים שהודה לה' עליהם בדרשתו, רמז גם על הצלחתו זו, שמאז ישואיו לא נפל בכעס במידה זו אפילו פעם אחת.

היו גם ימים בהם היה בטוח בליבו ש'ללמוד ש"ס', הוא יחסית דבר קל ובר השגה, כאשר ראייתו היתה, מכך שמקובל בשם הגר"י סלאנטער זצ"ל שיותר קל ללמוד את כל הש"ס מתחילתו לסופו, מאשר לשבור ולעקור מידה רעה אחת', ואילו הוא, הצליח כמעט בקלות לשבור ולעקור מליבו את מדת הכעס ותוצאותיה.

כשבתו הגדולה הגיעה לפרקה, והיא זכתה להתארס עם חתן מהמיוחדים בבני העליה, אושרו היה גדול עד מאוד. זמן קצר לאחר מכן, הוא סיכם יחד עם המחותנים אודות ענייני החתונה ושאר הענינים, כשדובר על תאריך מסוים באחד מהאולמות הגדולים בעיר, שיהיה בו מקום מרווח לכל הקרובים הרבים ולידידים והמכרים.

את הסיכום הכספי בין האולם למשפחות, ביצעו משפחת המחותנים, כשהם מודאים שאכן התאריך הרשום ב'יומן' במשרדי האולם הוא התאריך הנכון. ותמורת 'הנחת מזומן', שילמו במקום אם כל סכום האולם עם האוכל, כאשר הם מקבלים 'אישור' כתוב על פיסת נייר, בה בעל האולם מאשר את קבלת הסכום המלא עבור אירוע באולם פלוני בתאריך הנקוב. כמו כן סימנו עם אנשי התזמורת והצלם על התאריך המדובר.

החודשים שבין האירוסין לחתונה עברו מהרה, ובימים האחרונים לפני החתונה היה שמעון עסוק מאוד בכל ההכנות האחרונות לחתונה, שכידוע אצל רוב המחותנים, זכות משפחת הכלה היא להכין חלק נכבד מההכנות. באותה העת הוא הודה לה' שנתן לו את הדעה והבינה להשכיל לסיים את כל ענין ההזמנות כשבועיים לפני תאריך החתונה.

ביום החתונה עצמה, התפלל שמעון תפילת מנחה, בה הודה לה' על כל הטוב אשר גמלו כל הימים, ובמיוחד בשעה זו שהוא עומד לזכות להכניס את בתו לחופה, שתנשא לבן עליה מיוחד ובעל מידות טובות, וביקש על העתיד, שהזיווג יעלה יפה, וישרה בית נאמן לה' ותורתו, וירבו כבוד שמים בעולם.

כששיים את התפילה, היו עיניו אדומות מבכי של בקשה והתרגשות, ולמרות הלחץ הרב שהיה לו, הרגיש צורך נפשי עז לומר עוד כמה פרקי תהלים שהכל ילך כשורה ועל הצד היותר טוב, והוסיף וניגש לגבאי הצדקה הכשנתי, שלשל לידיו סכום מיוחד לעניי העיר, באומרו, שהוא מבקש ממנו שיברכו, שמה שאמרו חכמים (שבת ק"ל א'), "דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא", יתקיים בו לפני החתונה ולא בה ובחיים שאחריה.

הגבאי שבירכו בלב ליבו, לא ידע שדבריו יעשו פירות מהרה. ככל הנראה זכות הצדקות הרבים שהוא מַעֲשֶׂה אף בני המקום, יחד עם זכויותיו בחלוקת הצדקה, עמדו לו שברכתו זו נתמלאה במלואה ותוך כמה שעות.

שמעון מיהר לביתו, ולאחר מנוחה קלה ועוד כמה סידורים אחרונים, יצא עם בתו הכלה ושאר בני משפחתו הברוכה בנסיעה אל עבר האולם בו אמור להתקיים בעוד כמה שעות החופה ושמחת הנישואין.

בשהכלה עם משפחתה הגיעו לכניסה לבנין האולם, הם בדקו בין השלטים הרבים התלויים בכניסה, המכריזים על האולם השייך לכל משפחה, באיזה אולם בדיוק תתקיים החתונה, והתפלאו לראות שלטים רבים אודות חתונות של משפחות רבות אחרות, כמנין האולמות הקיימים במקום, אלא שאת השלט על חתונתם הם לא ראו. שמעון שהגיע כבר רגעים אחרייהם, ראה מיד שדבר מה אירע, ובקושי רב יכלו ילדיו להודיע לו שלא מופיע בשלטים כלל אודות החתונה שלהם.

תרגעו ילדי היקרים, אמר שמעון לכלה ולשאר בני המשפה הנבוכה, כל השלטים הללו הם אלו שנשארו מהחתונות מאמש. ואילו את השלטים של החתונות שיהיו היום עדיין לא הספיקו לתלות, ועל כן עדיין לא רואים את שם משפחתינו מתנוסס לתפארה. הוסיף ואמר, כפי שזכור לי מדובר באולם הגדול כאן בצד ימין, ועל כן ניכנס לשם.

הכלה וכל בני המשפחה נכנסו לאולם הגדול שבצד ימין, החלו להתמקם בו, כאשר הכלה מתעשיבת מרוגשת כולה בסבא המיוחד שהכינו עבורה, כשאם הכלה אומרת לה מתוך שמחה, תראי כמה טוב שבחרנו באולם זה, שאף בלא תוספת תשלום הכינו לך 'סבא כלה' כה מיוחד עם שדרת עמודים לבנים יפים, כשמעליהם סדינים מלכותיים עם פרחים ופיצקונים.

לא עברה שעה קלה מאז שהכלה המרוגשת התישבה בסבא המיוחד שהכינו עבורה, והנה נראית כלה נוספת בפתח האולם, הנכנסת עם בני משפחתה, וכשהם רואים שכבר יושבת כלה על הכסא שהונן עבורם, הם לא הבינו מה קרה כאן, וקראו למנהל האולם שיבדוק מה אירע, האם בנות סמינר החליטו להכין הצגה בסבא ובשדרה שהם שילמו עליה סכום כה רב ועצום, או שיתכן מציאות שכלה שחמדה לעצמה את הסבא המיוחד פשוט השתלטה עליה בכח הזרוע.

מנהל האולם נכנס בצעדים בטוחים אל עבר הכלה הראשונה ושאלה, מדוע את יושבת כאן על כסא שאינו שלך. אם הכלה שעמדה בסמוך אמרה, שכפי הידוע לה הם מתחתנים באולם זה הערב. כשמנע הכלה השניה ובני משפחתה את הדברים, הם זעקו חמס, מה קורה כאן, לא רק שאתם חומסים לנו את הכסא והשדרה ששילמנו עליה הון עתק, אלא אתם רוצים לחמוס לנו את כל האולם.

הראשונים שהתעשתו מהמצב, היו שמעון ואבי הכלה השניה. שני האבות הבינו שכפי הנראה חלה כאן טעות מצערת ואחד מהם אינו נמצא באולם המיועד עבורו. על כן ניסו השנים להרגיע את הרוחות וללגלג מן משניהם הא הטועה. כששמעון גילה שהם אלו שטעו, ואולם זה אינו מיועד עבורם, הם פנו ללכה השניה ולמשפחתה וביקשו את סליחתם על הטעות המצערת שאירעה, ונפרדו מהם באיחולים לבביים ופנו אל עבר האולם האחר המיועד להם.

בכדי למנוע טעות נוספת, פנה שמעון אל מנהל האולם ושאלו באיזה מהאולמות מתקיימת החתונה שלהם. וכשהשיב לו שמעון אל שם משפחתם, השיב המנהל שיש להם טעות חמורה, לפי הרשום אצלם, היום כל האולמות תפוסים, והחתונה שלהם אמורה להתקיים מחר ולא היום!

כשמוע שמעון ובני משפחתו את דברי המנהל, הרגישו שהם עומדים להתמוטט והכלה פרצה בבכי מר. בדיוק באותה העת נכנסו משפחת החתן אל אותו האולם בכדי לברר באיזה מהאולמות מתקיימת החתונה שלהם. וכשהם שמעו את הדברים, לא נבהל אבי החתן, אלא הוציא מכיסו את אותה פיסת נייר בה כתוב ומאושר לו שהוא שילם את האולם והאוכל עבור האולם הגדול בתאריך זה, היום ולא מחר.

מנהל האולם נבהל עד מאוד, הוא טען באוזניהם שמעולם לא אירע לו כדבר הזה, ומיד הזעיק את המזכיר של האולם לבדוק מה אירע, כשהוא מכריז ואומר, שעל פי הכתוב ביומן של האולם יכריעו את הדברים. כעת כבר היו שותפים ל'סיפור' שני חתנים ושתי כלות וארבעה משפחות מחותנים, שכל אחד טוען וסובר שהאולם הגדול שייך לו, ואינו בכדי חלוקה לשניהם.

המזכיר הגיע עם יומן האולם בידו, ובו מצאו כתוב מפורש, שהמשפחה השניה היא זו שמשיאה היום באולם הגדול של בתם. ואילו דבר חתונתם של שמעון רשומה מפורש ביומן של האולם, כשכתוב מעליה בלורד אדום 'שולם הכל כולל טיפים'. כשראה המנהל כן, הוא החל לצעוק ולזעוק מרה על המזכיר, בהודיעו לו שעקב טעותו זו הוא מפוטר. שמעון והמחותן שלו שראו בצרת המזכיר, נגשו למנהל ואמרו לו שלא יפטר את המזכיר בעבור טעותו זו, היות וזה יכל לקרוא לכל אדם, אלא שקצת היה פלא בעיניהם מדוע המזכיר אינו כה מבוהל מאימו של המנהל.

אבי החתן מאוד התפלא עד דבר הטעות, וזאת משום שלפני כשבוע משום מה עלה בליבו חששות שמא התאריך באולם לא רשום מדויק, ועל כן הוא התקשר למשרד לוודא שהתאריך הוא המדוייק והשיבוהו לחיוב.

עיני הכלה מלאו דמעות עוד לפני שפתחה בתפילותיה. מה נעשה כעת, היכן ניתן לעשות את החתונה, שאלו המחותנים. אחד מהם העלה רעיון, שאולי יאתרו איזה שהוא אולם באיזור, וישכרו אולם אדם שיעמוד בסמוך לכניסה לאולם ויפנה אם כל האורחים אל עבר האולם האחר. רעיון זה נפסל מסיבה פשוטה, שכמעט לא שייך לארגן חתונה מהרגע להרגע. באותה העת פנה מנהל האולם אל המחותנים בהצעה מיוחדת, שיש לו פתרון שיישב את דעתם. שהוא יאמר לכל הצוות של האולם שיכינו תוך שעה קלה את הרחבה הסמוכה לאולם, יפרסו מפות ויערכו שולחנות, ולבינתיים הוא ידאג שיכינו מנות מספיקות גם לחתונה שלהם, והוא עוד יוסיף לפצות אותם בתוספות שונות.

זמן רב מיותר לא היה להם, ובריחה אחרת גם לא היתה שייכת, על כן קיבלו בשמחה את הצעתו של מנהל האולם, ומיד ראו איך הוא נרתם לעזור ולסייע בעדם, למרות שלדבריו הוא לא אשם בטעות. זאת ועוד, שהמנהל בעצמו פנה אל המשפחה שיחיו באולם הגדול, וביקש מהם שיאפשרו למשפחה השניה להיות זמן מה באחד מפינות האולם, עד שיסידו להם מקום חילופי.

עובדי המקום עבדו במרץ רב, ותוך פחות מחצי שעה קרא מנהל המקום למחותנים לראות מה הכשירו עבורם, באומרו, שאירוע בחצר האולם מחירו כפול, היות וזה נחשב כ'גן אירועים', אלא שמהם הוא לא יגבה אפילו פרוטה אחת יותר.

בעיה אחת היתה, שמספר המנות שהוזמנו עבורם לא יכלה להכנס בשלימות בחצר, ועל כן העבירו את 'אולם הנשים' אל עבר רחבה נוספת הממוקמת בקצה השני של הבנין, כאשר עובדי האולם מסיימים לאגאי התזמורת שכבר הספיקו להגיע, 'למשוך כבלים' עד לאותו מקום מרוחק, בכדי שיוכלו אף הנשים לשמוע את קולות השמחה של התזמורת.

כשהמחותנים התמקמו ב'גן' שהכינו עבורם, הבחינו שהם ממש ב'גן טרופי', רבבות חרקי קיץ קטנטנים עטו על המאכלים, לא היתה צלחת טחינה שלא טבעו בה עשרות מהן. המקום הפתוח כמובן שלא היה מסוגג, ומלבד החום הנוראי ששרר באותו לילה, מימינם היו פחי האשפה הגדולים של האולם שבדיוק לא עמדו רחוק לפניהם היה פתח הסחורות של האולם, שבסמוך לו עמדו הררי אשפה נוספים, ובצידו השני היה הפתח בו יוצאות המצריות המתמכבד ומעוברות אל עבר האולמות האחרים.

הסבתות היו מאוד מאוכזבות, הדודים רטנו, אבל שמעון ניחם את עצמו, זה המציאות שיש, ה' קיבל את ברכתו של גבאי הצדקה, ולמרות הכל עשה עמנו חסד שמצאנו חן בעיני מנהל האולם, שעשה ככל שיכל בכדי שנוכל לקיים את שמחתינו הגדולה, יום כללות הילדים היקרים שיחיו.

לאחר שזכו לקיים את החופה, והחתן קידש את הכלה כדת משה וישראל, כדת וכדין, והחתן והכלה הוכנסתו אל 'חדר יחוד' מאולתר, הלכו האורחים ליטול את ידיהם בכיורים שעמדו בחצר. באותה שעה אמר שמעון לבנו, שהנטילה מאוד קשה לו, במקום לשמוח בשמחת הנישואין של בתו, הוא מרגיש כאן כמו בנטילה בציאבה מ'בית החיים' לאחר לוויה. רגע לאחר מכן התעשת שמעון וחשב לבנו, שעליו לדחות מחשבת פיגול זו, ובמקומה יש לו לחשב בליבו כמה עליו להודות לה' שהוא זכה להשיא את בתו, שישנם אחרים שמצפים לכך שנים, ועדיין מצפים.

כל הסעודה לא הפסיקו הפרעות במהמבה והמלצריות שעברו דרך החצר בינו לאורחים. גם הפניות הרבות אל המנהל לבל יעברו בינות לאורחים לא הועילו, עד שאחד האורחים חכל לצעוק וזעוק על כך, ומנע את מעברם באיזור המיועד לגברים וביניהם, מצאו הנהלת האולם פתרון עבור מקום מעברם.

הריקודים השכיחו מעט את החסרון הגדול שהיה, מלבד מה שכולם נטפו מים לרוב מהחום הכבד שהיה באותו לילה, כשכמה מאורחים שהיו במקום, מלבד דעש לא הועילו הרבה. חסרון אחד נוסף היה, שבכל פעם שהיו צריכים להעביר ילד מעזרת גברים לעזרת נשים אי להיפך, היה צריך לצאת ולהקיף את כל בנין האולמות, וללכת סחור סחור עד שהגיעו לעזרה האחרת. היו כאלו שכבר אמרו, שהיות וידוע שמאוד חשוב לאבי החתן הפרדה בחתונה שתהיה כדת, על כן אינה ה' לו שבחתונת בנו ישנה הפרדה מלאה ומוחלטת.

באמצע הריקודים הגיע לשמחה אחד מבני הדודים שהינו מזכיר ב'בית הדין' שבעיר, ה'בן דוד' עשה מעשה חמור של איסור 'לשון הרע' ויחד עם זה גם נפשי להחריד, שעל ידו הצליח להרוס את כל המשך החתונה. הוא גילה את אוזני שמעון, לבל יחשוב שטעות מצערת אירעה לאותו מנהל, אלא הכל תוכנית מרושעת, המחושבת ומתוכננת, שהיות ומה אינם יכולים להשכיר את הרחבה שלפני האולם לאירועים, שאין מי שיעשה בו מרצון את שמחתו, במיוחד בימי הקיץ החמים והלוהטים יחד עם רבבות החרקים למיניהם, על כן כשהם רואים מחותנים עדינים בעלי חזות תורנית, הם מצעיקים בפניהם הנחת מזומן, ולאחר שמשלימים הכל, 'בטעות' הם משכירים את האולם למשפחה נוספת, ואלו ששילמו את הכל ובמזומן, עושים להם את האירוע ברחבת החצר של האולם, כאשר המנהל עושה תרגיל ידוע של פיטורי המזכיר.

זאת ועוד, הוסיף ואמר, בבית הדין עומדים כמה תביעות של מחותנים שרימו אותם באופן זה, ומבחינה הלכתית מצא מנהל האולם את הדרך בה הוא לא יצטרך לשלם אמונה לאותם משפחות, לא פיצוי ואף לא ההפרש בין האולם למחיר חצר ורחבה, וכבר צעקו והתרו בו הדיינים שהוא 'מנוול ברשות התורה', והם יפרסמוהו ברבים, ולמרות כל זאת אותו מנוול ממשיך ברמאותו, ומפיל ברשתו עוד ועוד.

והראיה הפשוטה לכך היא, אומר הבן דוד, כשהוא קורא לאחד המלצרים ושואלו, באיזו שעה הם התחילו לערוך את האירוע בחצר, והמלצר השיבו כ'משיח לפי תומו', בסביבות השעה ארבע אחר הצהרים, שהוא כשעתיים לפני שהם כלל גילו את ה"טעות". לך תבדוק גם במטבח, הוסיף הבן דוד ואמר, ותגלה שעל הקיר תלוי תוכנית העבודה להיום, וכתוב שם מספר המנות עם האירועים, וכל האירועים שהיו באולמות כתובות שם, וגם האירוע בחצר. אך אין מה להתפעל מכך או לאסוף ראיות והוכחות, היות ובסופו של דבר בעל האולם כבר ימצא את השקר והנבזות בה יצא נקי בדין תורה.

באותה העת ששמעון שמע את הדברים, 'חמתו בערה בו', והלך יחד עם בן דודו לבדוק את הדברים במטבח, וכראותו את הדף של האולם מודפס, שעליו כתוב שעשע הדפסתו היתה הבוקר בשמונה, ועליו מודפסים רשימת האולמות ומספרי המנות והתפריטים, בו נכתב גם אודות האולם בחצר, עם מספר המנות והתפריט המבוקש, כעסו התגבר ועלה עוד ועוד.

ליבו כבר לא היה עמו, והוא הרגיש שראשו כבד עליו ומסתובב סחרחר. זה לא יתכן, הוא מיאן להאמין, שאדם שומר תורה ומצוות ישקר במצח נחושה שכזו, יעשה תרגילי פיטורים למזכירו, וכל זה בכדי לעשוק עוד משפחה, לצבור עוד קצת מעות, וגם יעשה במעות גזולות אלו, כסף זה הרי ילקח מאתו במוקדם או במאוחר, ועליו אמר ירמיה הנביא בנבואתו ('ז' א'), "עֹשֶׂה עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָיו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל".

כעת הבין שמעון עוד כמה דברים, מדוע הוא לא ראה בהלה כה גדולה על מנהל האולם, שאם אכן זה היה טעות, הוא היה צריך כמעט להתעלף, לא רק להרגיש שטעות נכונן, כמו שאם כן הסיבה מדוע השיבו למחותן שבוע לפני החתונה שהתאריך נכון, כי חפצו לבל יגלה את העושק והגניבה בשעה שהוא יכול לנסות ולהתארגן במקום חלופי.

באותה שעה חשב מנהל האולם ש'גם הערב הוא הצליח' וחשב בדעתו היאך הוא יוכל להוסיף להוציא מהם כסף נוסף, לכך ניגש לאבי הבן ואמר לו שהם הוציאו את כל מנות הבר', והם נחטפו. כעת אין עוד מה להוציא לאורחים שממשיכים לבא, אלא אם כן חפצים להוסיף מנות. המחותן שלחו אל עבר שמעון מחותנו שידבר עמו על כך.

מנהל האולם ואבי החתן פנו יחדיו אל שמעון בלא שידעו דבר ממה שנודע לשמעון באחרונה, ומיד בראותו בא, בקושי רב הצליח שמעון לעצור את עצמו מלהתפרץ על המנהל, אך כששמע את דברי המנהל אודות המנות החסרות, וראה בכך דרך נוספת לרמות ולגנוב, במיוחד שהמחותן יעל שאינו מבין מה אירע למנות, וזאת משום שהם הזמינו חמש מאות מנות בר, מספר מספיק לכל הדעות, מה גם שלא היו אורחים רבים במיוחד בחתונה, ואלו שבאו הזדרזו להימלט מחמת החום. באותו רגע התעוררה לו מידת כעסו שהיתה טבועה בו משחר לידתו, פניו הפכו להיות אדומים מדמו שעלה לו לראשו, והוא התפרץ על המנהל בצעקות רמות וקשות, כשהוא מגנה אותו בקריאות גנאי של 'גנב', 'רמאי', 'נוכל' ועוד כהנה רבות, כאשר הוא חושב בליבו שטוב עושה, שאין זה ממידת הכעס שבו, אלא צריך לעשות כאן סדר, ולא שייך שתהיה כזו הפקרות כאן, גזילה ועושק לאור היום.

הריקודים הופסקו, ואף התזמורת השתתקה לרגע, וכולם באו לראות מה שאירע, ואילו שמעון היה עדיין בהתקפת הכעס, והמשיך לירות צרורות של צעקות אודות הנבלות והנבזות, העושק והגניבה שעושים באותו אולם, כאשר תוך כדי הדברים כעסו הולך ומתגבר ומתחזק.

ה'צלם' שהיה בחתונה לא פיספס את ההזדמנות, ומיהר לצלם את מה שאירע, היאך שמעון צועק ורותח מזעם אודות מה שאירע לו, והיאך הדבנים שהיו בשמחה מנסים להרגיעו ולא הואיל. עברו כמה רגעים עד שהיה מי שעצר את הצלם במלאכתו, והזכיר לו שהוא בא לשמחה למטרת צילום השמחה ולא המריבה.

עד סוף החתונה לא שככה כעסו של שמעון, הוא כבר לא נהנה מכלום, כל שמחת החתונה נמוגה ועמה היה לו כאב לב והרגשה איומה ומדכאת, גם מצד עצם החתונה והיאך היא היתה, ובמיוחד ממה שהוא לא הצליח לשלוט בעצמו בעת נסיון. באירוע זה הוא הבין הכעס את מה שאומרים בשם הגר"י סלאנטער זצ"ל אודות הקושי בעקירת מידה אחת מגונה. מתוקה לו, שלצערו כל השנים הוא לא עקר כלל את מידת הכעס, אלא שפשוט לא עצבנוהו כל אותם שנים, זו הסיבה שהוא לא כעס.

כשחלפו מיני השבע ברכות והתמונות של החתונה הגיעו לחתן והכלה, ביקש שמעון שהוא מבקש לראות בראשונה את התמונות. הוא רצה לבדוק אם ישנם תמונות 'מביכות' מהמעמד בו הוא כעס וירה גיצים. כשדפדף בינות לתמונות, ראה לחרדתו תמונה נוראה בה נראה אדם הדומה לו בתבנית גופו ותוי פניו, אלא שאותו אחד נראה עומד כד זוקף, פניו אדומים עד אימה, ונראה שהוא זועק וצועק.

תמונה זו ועוד כמה כמותן שמצא בינות לתמונות, לקח לעצמו שהיה לו 'מזכרת עון' ממה שאירע, שתלמדו לעבוד על מידותיו ולשפרם. שתמונותיו אלו בכיסו נכנס שמעון לבית מורו ורבו שליט"א, וסיפר לו בכאב לב כל מה שאירע, והוסיף ואמר לרב, שאפילו הוא כמעט לא זיהה את עצמו בכעסו הנוראי הלזה.

הרב שמע את דבריו בכאב ואמר לו, שאכן עליו לעמול ולתקן את מידותיו, שהרי אין אדם שמובטח לו שלא יעצבנו אותו או כעיכיותו, וכאשר יעסוק בעבודה זו של תיקון המדות, ככל שיעברו הימים בהם יתגבר על יצרו ויכבוש את כעסו, כך ייטב לו ויקל מעליו.

שמעון עבד קשה כדרך שהדריכו הרב, שהיות ושורשו של הכעס הוא מִצַּר הכפירה, שלא נעשו הדברים כפי שרציתי ותכנתי, והוא נובע ממחשבה עמוקה, שחלילה אין תכלית וקץ לכל דבר, אבל אם אדם מאמין בהשגחתו של הקב"ה על כל פרט ופרט, ומפי ה' יוצאים הגזירות הטובות והרעות, מה שייך כלל לכעוס ולהתעצבן על מה שאירע ונעשה.

זאת ועוד הדריכו הרב, שאם הוא רוצה שאחרים יבטלו את דעתם מפני דעתו, יש עצה מיוחדת עבור זאת, והיא דברי התנא באבות (ב' ד'), "הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו, בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". שאם תחפש ותחזר לדעת מהו רצונו של האחר, ותבטל את דעתך אליו ולרצרצו, סופך יהיו שאחרים יבטלו את דעתם לדעתך.

ה'עבודה' שהיתה כרוכה בדרך חייו זו של שמעון היתה קשה מנשוא. באחד הימים הוא פנה אל הרב ושאלו, למדנו רבינו, אולי יש איזה שהוא 'טיפ' או עצה שתוכל לעזור ולסייע לי, אחרי שכל כך קשה לי מלחמה וההתאמצות עם יצרי הרע, שהוא רק רע כל היום וקשה עד מאוד.

השיבו הרב, יקירי, ראשית עליך לדעת שכל העצות והרעיונות שנותנים לאדם, זה לא במקום ההתמודדות עצמה. את ההתמודדות והעמידה בניסיון, אין מי שיוכל לעשות במקומו, אלא האדם עצמו צריך לעמוד ולהתמודד עם הנסיונות, רק העצות שנותנים לאדם, הם כעין 'כדורי וויטמין', שבכוחם לתת כח ומרץ לאדם, שבכחו ומרצו זה הוא יוכל להתמודד ולעמוד בנסיונות.

שנית, אם תקיים את ההלכה הכתובה בשולחן ערוך (אור"ח סי' רפ"ה ס"ב), שחייב אדם לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום אז פרש"י, וירא שמים יוצא ידי שניהם, בלימוד פרשתינו עפרש"י תוכל למצוא רעיון ועצה שתסייע בידך בהתמודדות הקשה עם היצר הרע

תודת המערכת נתונה להרב ש.ז. שליט"א על הסיפור שמתפרסם בגליון זה

מה העצה ששמעון מצא בלימוד בפרשתינו עפרש"י?

דעריפאדפלאצטער – המתפוצץ.

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון משבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מה יוכל ר' דוד להכריע בשאלתו מפרשינו עפרש"י, האם מותר לו לכתוב לגביר האוהב ורודף אחר כבוד, שבחים ותוארים שאין שייכות בינם לבין הגביר, כאשר כל כוונתו בכתיבתם היא, שיוסיף ויתמוך בהדפסת ספרים של עמלי תורה, ואם לא יכתוב לו כן, בפשטות ימנע הנדיב מלתרום להוצאתם של ספרים אחרים. ר' דוד הכריע שאין כל חסרון לכתוב לנדיב האוהב כבוד, שבחים ותוארים שאין שייכות בינם לנדיב, כאשר אין כוונתו בזה חלילה למרמה, אלא לכבדו כדי שיתמוך בהוצאת ספרים אחרים, וזאת מדברי רש"י ס"ו א', עה"פ, "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם", ובביאר רש"י, "כי גאה גאה. על כל השירות, וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו". מבואר בדברי רש"י, שכן הוא הדרך לקלס בשר ודם במה שאין בו.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com **עד יום ב' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: "אור עולם", שיחות הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל. ג"כ.
עוד **שלושה** זוכים מספים, כל אחד בספר "תנא דבי אליהו ע"ב משנת אליהו".
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני** זוכים, כל אחד בספר "נצר לשונך".

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפות הזוכים לשבוע שעבר הרבנים \ הבה"ח

חשין א.א. – בני ברק – שולחן השבת, ה"כ.
לוריא א.ג – קרית ספר – ראשית חכמה, ב"כ.
אדלר מ. – בני ברק – ראשית חכמה, ב"כ.
בודנר מ. – חדרה – ראשית חכמה, ב"כ.
אהרן א.צ. – נו יארק – שבת מלכתא.
איינשטיין מ.ג. – מודיעין עילית – שבת מלכתא.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

הסיפור לא נכתב הלכה לדעתו, אין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.